د پوهنې وزارت

د تعليمي نصاب د پراختيا او د ښوونکو د
روزنې معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

هیوادپالنه

۷ ټولگی

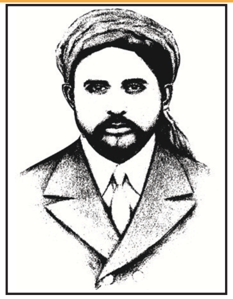

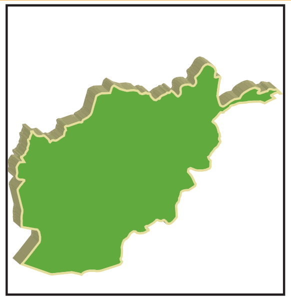

۱۳۹٦

۱۲۹۸

درسي کتابونه دپوهنې په وزارت پورې اړه
لري. اخيستنه او خرڅونه يې په کلکه منع ده. له
سر غړوونکو سره قانوني چلن کيږي.

moe.curriculum@gmail.com

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به
لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب د پراختيا او د ښوونکي د روزنې معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف
لوی رياست

هیوادپالنه

اووم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ .ش.

مؤلفان:

- سید احمد اشرفی
- عبدالهادی روان

علمي ایډیټ:

- پوهندوی دکتور فضل الهادی وزین
- محمد قاسم هیله من
- رقیب الله ابراهیمي

سیاسي او فرهنګي ایډیټ:

- حبیب الله راحل د تعلیمي نصاب په ریاست کې د پوهنې وزارت سلاکار.

د څارنې کمېټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د روزنې معین.
- دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې رئیس.
- سرمؤلف عبدالظاهر ګلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس.

ډیزاین:

محمد اشرف امین

د چاپ د سمون چارې: محمد کبیر حقمل د پوهنې وزارت د نشراتو او اطلاعاتو رئیس.

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزير پيغام

د لوی خدای ﷻ ډېر شکر دی چې انسان يې په احسن تقويم کې پيدا او هغه ته يې د خبرو کولو توان ورکړ او د علم او فکر پر ګاڼه يې سمبال کړ. ډېر درود دې وي د اسلام پر ګران پيغمبر حضرت محمد مصطفی ﷺ چې د انسانيت ستر ښوونکی دی او د رحمت، لارښوونې او روښنايي پيغام راوړونکی.

ښوونه او روزنه په هره ټولنه کې د بدلون او پراختيا بنسټ دی. د ښوونې او روزنې اصلي موخه د انسان د بالقوه ځواکونو فعالول او د هغه د پټو استعدادونو غوړول دي.

درسي کتاب د ښوونې او روزنې په بهير کې يو مهم رکن بلل کيږي چې له نوو علمي بدلونونو او پرمختګونو سره اوږه په اوږه د ټولنې له اړتياوو سره سم تاليف کيږي. درسي کتابونه بايد د منځپانګې له مخې خورا بډای وي چې وکړای شي د علومو له نوو لاسته راوړنو سره مل ديني او اخلاقي زده کړې د نوو ميتودونو له لارې زده کوونکو ته وليږدوي.

دغه کتاب چې اوس ستاسو په واک کې دی، د همدغو پورته ځانګړنو پر بنسټ چمتو او تاليف شوی دی. د پوهنې وزارت تل زيار باسي چې په هيواد کې تعليمي نصاب او درسي کتابونه د اسلامي ښوونې او روزنې او د ملي هويت د ساتلو پر بنسټ جوړ او له علمي معيارونو، نوو روزنيزو ميتودونو او د نړۍ له علمي پرمختګونو سره سم چمتو کړي. د زده کوونکو استعدادونه په ټولو اخلاقي او علمي خواوو کې وغوړيږي او په هغوی کې د تفکر او نوښت توان او د پلټنې حس پياوړی کړي. د خبرو اترو او پيرزوينې د فرهنګ دودول، د هېواد پالنې او د مينې او محبت د حس پياوړی کول، ښښنه او پيوستون د پوهنې د وزارت نورې غوښتنې دي چې ښايي د لوست په کتابونو کې ورته پام وشي.

درسي کتابونه د ښه او مسلکي ښوونکي له درلودو پرته نشي کولای ټاکل شوي موخې ترلاسه کړي. ښوونکی د ښوونې او روزنې يو مهم جزء او د ښوونې او روزنې د پروګرامونو پلي کوونکی دی. د هيواد له ژمنو او زړه سواندو ښوونکو څخه، چې د تورتم او ناپوهی په وړاندې يې جګړه خپله دنده ګرځولې، دوستانه هيله لرم د تعليمي نصاب په دقيق او مخلصانه تطبيق کې د هيواد ماشومان، نجونې او تنکي ځوانان د پوهې، اخلاقو او معنويت لوړو څوکو ته ورسوي.

د هېواد د زده کړې د نظام برې د خلکو له جدي مرستو پرته امکان نه لري. له دې امله له ټولو قشرونو او د ملت له شريفو خلکو، په تيره بيا له کورنيو او د زده کوونکو له درنو اولياوو څخه هيله لرم چې د معارف د موخو د لاسته راوړو په برخه کې له هيڅ ډول مرستې څخه ډډه ونه کړي. دغه راز له ټولو ليکوالو، پوهانو، د ښوونې او روزنې له ماهرينو او د زده کوونکو له محترمو اولياوو څخه هيله کيږي چې په خپلو رغنده نظرونو، وړانديزونو او نيوکو د درسي کتابونو په لاښه والي کې د پوهنې له وزارت سره مرسته وکړي.

لازمه بولم چې له ټولو پوهو مولفينو او د پوهنې د وزارت له اداري او فني کارکوونکو څخه چې د دغه کتاب په چمتو کولو کې يې زيار ايستلی او له ټولو ملي او نړيوالو بنسټونو څخه چې د درسي کتابونو د چاپ او ويش په برخه کې يې مرسته کړې، مننه وکړم.

په پای کې له لوی خدای ﷻ څخه غواړم چې په خپله بی پايه مهربانی له موږ سره د پوهنې د سپيڅلو ارمانونو په لاسته راوړلو کې مرسته وکړي. انه سميع قريب مجيب.

د پوهنې وزير

دوکتور اسدالله حنيف بلخي

لړلیک

د لوست شمیر	سرلیک	مخ
لومړی لوست	د لوی خدای ﷻ ستاینه	۱
دویم لوست	د اسلام د پیغمبر ﷺ اخلاق	۴
دریم لوست	د افغانستان تاریخي مخینه	۷
څلورم لوست	ملي ترانه	۱۱
پنځم لوست	هیوادپالنه	۱۴
شپږم لوست	استاد خلیل الله خلیلي	۱۸
اووم لوست	د وطن حق	۲۱
اتم لوست	ملي ګټې	۲۴
نهم لوست	ملي اتلان	۲۸

د لوست شمیر	سرلیک	مـخ
لسم لوست	شهید محمد موسی شفیق	۳۱
یوولسم لوست	ملي پیغام	۳۴
دوولسم لوست	له هېواد څخه د دفاع په لاره کې د افغانانو...	۳۷
دیارلسم لوست	حب الوطن من الایمان	۴۰
څوارلسم لوست	د افغان ولس ځانګړتیاوې	۴۳
پنځلسم لوست	شهید محمد هاشم میوند وال	۴۶
شپاړسم لوست	ولې له افغانستان سره مینه لرو؟	۴۹
اوولسم لوست	ازادي د الله تعالی نعمت او انساني حق دی	۵۲
اتلسم لوست	اسلام د مسلمانانو د ملي یووالي بنسټ دی	۵۵
نولسم لوست	ملي لنډۍ	۵۷
شلم لوست	د پوهاند شهید غلام محمد نیازي یاد	۶۰
یوویشتم لوست	د پخواني شوروي اتحاد د یرغل پر وړاندې...	۶۴
دوه ویشتم لوست	اسلام زموږ د ملي یووالي مرکزي عنصر دی	۶۸
درویشتم لوست	ملا فیض محمد کاتب هزاره	۷۱
څلرویشتم لوست	سوله او د وطن بیا رغونه	۷۴
پنځه ویشتم لوست	د هېواد رغاونه د هر افغان ملي او ...	۷۷
شپږویشتم لوست	متقابل حقوق او مسؤولیتونه	۸۰
اووه ویشتم لوست	خپلواکي او ازادي	۸۴
اته ویشتم لوست	افغانستان د علم او تمدن زانګو	۸۶

حمد عربي کلمه ده. د الله ﷻ ستایلو ته وایي. موږ د الله ﷻ ستاینه کوو، څکه موږ یې مسلمانان پیدا کړي یو. عقل او فکر او روغ بدن یې راکړی. بېشمېره نعمتونو یې راباندې پېرزو کړي، پوهه یې راکړې چې ښه له بدو او خیر له شر سره توپیر کړو. له دې امله باید سهار او ماښام، شپه او ورځ، یعني هر مهال آن د کار په بهیر کې الله ﷻ یاد، ستاینه او ذکر یې وکړو، چې که وشي په دنیا او اخرت کې زموږ د ښېنې، خیر او فلاح لامل شي.

تاسو څه ډول د الله ﷻ شکر کارئ او ستاینه یې کوئ؟

په دغه لوست کې د الله ﷻ د ستاینې او حمد په اړه یو منظوم کلام لولو او خوند ترې اخلو.

د لوی خدای ﷻ ستاینه

ای د هر موجود معبوده — جود د هر چا ستا له جوده
ته رحمان یې ته رحیم یې — ته دانایی ته حکیم یې
رنګارنګ ګلونه واکړې — ته د ځمکې مخ زیبا کړې
عقل تا ورکړ و سر ته — لیده تا ورکړه بصر ته
مزه تا ورکړه دهان ته — ویل تا ورکړه زبان ته
تا و زړونو ته فکر ورکړ — تا و خولې ته ذکر ورکړ

چې په ژبه خــــــــه ویل شي
په کــاغــذ باندې کښــــل شي

نه ویلی وي نه کښــــــــــلي
تا په علـــــــــــم وي موندلي

ستوري تا ورکړه آسمــــــان ته
پوهه تاورکـــــــــــړه انسان ته

اوبه تا په اضطراب کــــــــړې
خاورې تا لکــه په خواب کړې

له اورو نه باران ته کـــــــــړې
ګل پر مخکه زرغون ته کــړې

چې غضب باندې څرګند کړې
پادشاهان په زنځیر بند کـــړې

خوشحال خان خټک

پورته حمد د پښتو ژبې ستر شاعر او لیکوال خوشحال خټک ویلی دی. خوشحال خان خټک د پښتو ژبې نامتو شاعر او لیکوال تېر شوی. خوشحال خټک پر ۱۰۲۲ هجري قمري کال [۱٦۱۳م] د پېښور په اکوړه کې زېږېدلی. د پلار نوم یې شهباز خان دی. خوشحال خټک پښتو شعر او ادب ته زیات خدمتونه کړي او ارزښتمن کتابونه یې لیکلي دي. د هغه د کورنی غړي زیاتره د هغه په شعر او ادب کې د هغه لارویان وو. اشرف خان هجري، عبدالقادر خټک، سکندر خټک، حلیمې خټکې، توتیا خټکې، افضل خان خټک او نورو د هغه پر پل پل ایښی او د پښتو ژبې او ادب مینه والو ته یې ارزښتمن تالیفات پرېښي دي.

د نظم لنډ مفهوم

په دې ستاینه کې شاعر الله ﷻ ته د ستاینې په موخه لاسونه پورته کړي او د هغه ستاینه کوي، وایي، د نړۍ ټول مخلوقات، که پر وچه ژوند کوي که په اوبو او د سمندرونو په تل کې، ټول ستا حمد او ثنا وایي. د هرچا جود او سخا ستا له جود او سخا څخه ده. ته پر خپلو مخلوقاتو بې کچې مهربان یې، ته په هر څه پوه او عالم یې. د ځمکې مخ دې په رنګارنګ ګلانو او شنو بوټو، مېوه لرونکو او بې مېوې ونو، غرونو او سیندونو ښایسته کړی دی. انسان ته تا عقل ورکړی او په ماغزو کې دې ورته پوهه ایښې. ستا د لورینې له امله سترګې ګوري. ژبه ستا نعمت دی، د دنیا د نعمتونو مزه پر ژبې معلومېږي او همدا ژبه ده چې وینا کوي، ستا شکر کاږي او ستایي دې. تا له کتاب او کاغذ څخه علم او پوهه نه ده زده کړې، ستا علم او پوهه ازلي ده. تا پر ستورو اسمان ښکلی کړی او انسان دې پر پوهه نازولی او له نورو

حیواناتو څخه دې په همدې فکر بېل کړی دی. بارانونه ستا رحمت دی او د ځمکې مخ پرې خړوبه او سمسورو ېږي. که د قهر او غضب اراده وکړې، نو په هماغه شېبه آن د ځمکې د مخ ستر پاچاهان د تخت له ګدۍ رانسکورو ېږي، څکه تا په قرآن کريم کې فرمايلي: ﴿وَتُعِزُّ مَن تَشَاء وَتُذِلُّ مَن تَشَاء﴾ {ال عمران: ٢٦} [ژباړه: چاته چې وغواړې عزت ورکوې او چاته چې وغواړې ذلت او خواري.]

فعاليت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې په دې اړه خبرې وکړي چې په څه ډول د خدای ﷻ ستاينه کوي. د خبرو پايله دې بيا د ډلو استازي نورو ته واوروي.

ارزونه

١ – موږ د الله ﷻ د نعمتونو په وړاندې پر ژبه څه وايو او په عمل کې څه کوو؟
٢ - آيا لوی خدای ﷻ زموږ ستاينې ته اړتيا لري؟ موږ ولې د هغه ستاينه کوو؟
٣ – بسم الله الرحمن الرحيم څه معنا لري او موږ ولې د هر نيک کار په پيل کې هغه وايو؟

کورنۍ دنده

په ځو کرښو کې په خورا خوږه او ښکلې ژبه د الله ﷻ ستاينه وليکئ او د مضمون په راتلونکي ساعت کې يې نورو زده کوونکو ته د ښوونکي په لارښوونه واوروئ.

دويم لوست

د اسلام د ستر پيغمبر ﷺ اخلاق

اخلاق څه شی دی؟ له اسلام څخه دمخه د عربو او نورو ملتونو اخلاق څنګه وو؟ د اسلام ستر پيغمبر ﷺ د خلکو اخلاقو ته څنګه بدلون ورکړ؟ پيغمبر ﷺ د څرنګه اخلاقو خاوند و؟

په دغه لوست کې به د اسلام د پيغمبر ﷺ ځينې اخلاقي صفتونه مطالعه کړو، چې د هغه ﷺ له اخلاقو سره اشنا او د خپل ژوند د لارې مشال يې کړو.

د اخلاقو تعريف

اخلاق په لغت کې خوی، خصلت او طبيعت ته ويل کېږي. په اصطلاح کې اخلاق په نفس کې له هغه ځای په ځای شوو صفتونو يا خويونو څخه عبارت دي چې انسان د هغه په واسطه ښه له بدو او ورې له ناوړو څخه بېلوي. که انسان د ښو اخلاقو خاوند وي، هغه ښه، د منلو وړ او ښايسته کارونه سرته رسوي. لکه رښتيا، نيکي، له يو بل سره مرسته او تعاون، زړه سوی، امانت ساتنه او نور، خو که خدای مه کړه، څوک د بدو او ناوړو اخلاقو څښتن وي، له هغه څخه ناوړه او ناخوښه کارونه سرته رسېږي، لکه دروغ، ښکنځلې، غلا، خيانت، ظلم او داسې نور.

په اسلام کې د اخلاقو مرتبه

د پیغمبر ﷺ له رسالت او د اسلام د سپېڅلي دین له راتګ دمخه په عربو او د ځمکې د مخ په نورو ولسونو کې بد او ناوړه اخلاق ډېر دود وو. د اسلام ستر پیغمبر ﷺ د الله تعالی له خوا د بشریت د لارښوونې او ژغورلو لپاره راولېږل شو، قرآن کریم پرې نازل شو او دا دنده ورکړ شوه چې نیک اخلاق په خلکو کې بشپړ کړي، لکه چې فرمايي، [إنما بعثت لا تمم مكارم الاخلاقِ].

ژباړه: زه ددې لپاره رالېږل شوی یم چې مکارم او نیک اخلاق بشپړ کړم. په دې توګه هغه د ناوړو عادتونو او اخلاقو شړی تېوله کړه او عالي او ارزښتمن اخلاق یې تعمیم او پلي کړل، بشریت یې له ګمراهیو او بدمرغیو څخه د نېکمرغیو او د دنیا او آخرت بښګڼو ته راوباله.

د پورته وینا پر بنسټ د الله جل جلاله پیغمبر د خپل بعثت او رسالت اصلی او بنسټیز هدف د نیکو اخلاقو بشپړول ګڼلي دي. له دې امله اخلاق د اسلام د سپېڅلي دین اساسي رکن ګڼل کېږي.

په اسلامي لارښوونو کې په عمومي توګه عقاید، احکام او اخلاق نغښتي دي. عقاید د انسانانو عقیده او ایمان سموي، احکام د انسان کړه وړه تنظیموي او اخلاق د انسان طبیعت او خویونه ښایسته کوي.

د پیغمبر ﷺ د اخلاقو څو بېلګې

ام المؤمنین حضرت عایشې رضي الله عنها فرمایلي دي: د پیغمبر ﷺ اخلاق قرآن کریم و؛ یعنې د پیغمبر ﷺ ژوند د قرآنکریم د احکامو او عالي ارزښتونو عملي تطبیق و. هر مسلمان چې قرآنکریم تلاوت کړي او ځان پرې پوه کړي، د اسلام د ګران پیغمبر اخلاق په غوره توګه پېژني او عمل پرې کوي. د اسلام د ستر پیغمبر، حضرت محمد ﷺ د اخلاقو څو بېلګې یادوو:

- پیغمبر ﷺ تر ټولو انسانانو رښتینی انسان و. له دروغو څخه یې کرکه درلوده، ټولو ته به یې په رښتیا ویلو امر کاوه. فرمایلي یې دي، رښتیا ویل سړی ژغوري او دروغ سړی هلاکوي.
- نبی کریم ﷺ تر ټولو زیات حیاناك انسان و، مسلمانانو ته یې په شرم او حیا امر کاوه او له بې حیایۍ څخه یې منعه کول. فرمایي، حیا د ایمان څانګه ده.
- پیغمبر ﷺ تر ټولو زیات امانت ساتونکی و، آن تردې چې په خپلو دښمنانو کې په (امین) مشهور و. مسلمانانو ته یې په امانت ساتلو ټینګار کاوه، له خیانت څخه یې منع کول، لکه چې فرمایلی یې دي، څوك چې امانت نه ساتي، هغه ایمان نه لري.

• پیغمبر ﷺ تر ټولو زیات سخاوت او کرم درلود، څه یې چې په واک کې وو، له نورو سره یې شریکول. فرمایلي یې دي، تر ټولو غوره خلک هغه څوک دي چې نورو ته یې ډېره ګټه رسېږي او مرسته ورسره کوي.

فعالیت

هر زده کوونکی دې د ښو او بدو اخلاقو د یوې یوې بېلګې نوم واخلي او د جاهلیت دورې د اخلاقو د بېلګو په اړه دې معلومات وړاندې کړي.

ارزونه

۱. اخلاق په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ؟
۲. د اسلام د ګران پیغمبر ﷺ له راتګ څخه دمخه د عربو او نړۍ د نورو ملتونو تر منځ د اخلاقو وضعیت څنګه و؟ بیان یې کړئ.
۳. د پیغمبر ﷺ په رسالت او اسلامي ښوونو کې د اخلاقو مرتبه په لنډه توګه تشریح کړئ.
٤. د ام المؤمنین حضرت عایشې رضي الله عنها دا وینا، چې د پیغمبر ﷺ اخلاق قرآن و، څه مفهوم لري؟
٥. د اخلاقي صفتونو په لیکه کې د پیغمبر ﷺ د رښتیا ویلو، حیا، امانت او سخاوت په اړه په یادو شوو نبوي احادیثو استدلال وکړئ.

کورنۍ دنده

هر زده کوونکی دې د پیغمبر ﷺ د یو اخلاقي صفت او امانت ساتلو په اړه یوه لنډه مقاله ولیکي.

د افغانستان تاریخي مخینه

زموږ گران هېواد په خپل څو زره کلن تاریخ کې د بشري ټولني له تمدنونو سره جوخت د زړې آریانا تمدن او اسلامي پرتمین تمدن په خپله غېږه کې روزلی او پاللی دی. لرغوني افغانستان په خپل اوږد تاریخ کې ډېرې لوړې ژورې لیدلې؛ کله یې د سیاسي واکمنی لمنه پراخه شوې او کله هم د سیمې او نړۍ د واکمنو تر برید لاندې راغلی، د هغوی اغېز پرې زیات شوی او خاوره یې کوچنۍ شوې ده. په دې لوست کې به تر اسلام د مخه او وروسته له افغانستان سره په لنډ ډول اشنا شئ.

افغانستان تر اسلام د مخه

د آریانا خاوره، چې یوه برخه یې اوسنی افغانستان جوړوي او موږ پکې ژوند کوو، لویدیز لورته یې ایران، ختیځ ته یې د سند سیند، شمال ته یې د آمو سیند او سوېل ته یې د عرب سمندرگی (بحیره) پروت و. زموږ په هېواد کې د اسلام تر راتگ او خپرېدو دمخه یو شمېر کورنیو، لکه: پېشدادیانو، کیانیانو، اسپه، کوشانیانو او یفتلیانو حکومتونه کړي دي. له اسپه کورنی څخه تر کوشانیانو پورې هخامنشیانو او یونانیانو هم بریدونه کړي او تر خپلې واکمنۍ لاندې یې راوستی دی. خو زموږ د خلکو د مبارزو او سرښندنو له امله په شا تمبول شوي او هېواد خپله خپلواکي ترلاسه کړې ده. د کوشانیانو د کمزورۍ له امله یفتلیانو واک تر لاسه کړ. د یفتلیانو د دورې په پای

کې، چې کوچنیو کوشانیانو سیمه ییز حکومتونه درلودل، زموږ هېواد د ختیځ، لوېدیځ او شمال له خوا د موریانو، ساسانیانو او ترکي قبیلو له خوا تر برید لاندې راغی. کورنیو واکمنانو پر خلکو ظلمونه او ناروا کوله. په پایله کې زموږ هېواد د بدمرغۍ او تورتم په کندې کې ولوېد، خلک له بېوزلۍ او لوږې سره مخامخ شول. په دغه مهال کې د اسلام د مبارک دین وړانګو زموږ د هېواد ځمکه او اسمان رڼا کړ او خلکو ته یې د نوي او نېکمرغه ژوندون زېری ورکړ.

افغانستان تر اسلام وروسته

په اوومې میلادي پېړۍ کې د اسلام مبارک دین زموږ هېواد ته راغی او د خلکو په ژوند کې یې بدلون رامنځته کړ؛ زموږ خلکو ته یې نوی اسلامي هویت ورکړ، د یووالي امر یې ورته وکړ؛ د خلکو پر مخ د علومو دروازې پرانستلې شوې. زموږ خلکو هم د علمي او فرهنګي خدمتونو له لارې د اسلام د خپرېدو په لاره او هم د اسلامي تمدن او فرهنګ په ودې او انکشاف کې هلې ځلې کړې او فعاله ونډه یې اخیستې ده.

د خپلواکو اسلامي حکومتونو رامنځته کېدل

په افغانستان کې د خپلواکو اسلامي حکومتونو په رامنځته کېدو طاهریانو، صفاریانو، سامانیانو، غزنویانو، غوریانو او خوارزم شاهانو د هغه وخت له ناوړو شرایطو سره سره هر یو په خپل وار د اسلامي تمدن په بنسټ ایښودلو کې ارزښتمنې هلې ځلې کړې دي.
په دیارلسمه پېړۍ کې د چنګیز خان په لاس د خوارزم شاهانو د وروستي پاچا په له منځه وړلو مغول واک ته ورسېدل. زموږ هېواد بیا له ګډوډۍ، بدامنۍ او ځوړتیا سره مخامخ شو، تر هغه چې واک د ګورګاني تیمور اولادې، شاهرخ او سلطان حسین بایقرا ته ورسېد. دا مهال افغانستان د ترقۍ او پرمختګ په لورې ګام واخیست، فرهنګ او هنر وده وکړه. د سلطان حسین له مړینې وروسته بیا کورنۍ جګړې او بې اتفاقي رامنځته شوه، تر هغه چې میرویس نیکه د ولسي پاڅون له لارې له افغانستان څخه د صفویانو لاسونه لنډ کړل. میرویس نیکه، نه یوازې افغانستان د صفویانو له منګولو څخه وژغوره، بلکې اته کاله یې په خپلواک ډول د قوم د یوه مشر په توګه خپل هېواد اداره کړ. د میرویس نیکه له مړینې وروسته، هغه نظام، چې ده یې بنسټ ایښی و، دوام ونه کړ او له ځوړتیا سره مخامخ شو. په هېواد کې ګډوډي رامنځته شوه، تر هغه چې په ۱۷۴۷ کال کې احمد شاه بابا د شېر سرخ په جرګه کې د چارو واګې ترلاسه کړل. دغه مهال هېواد خپل سیاسي دریځ تر لاسه کړ او د افغانستان

په نامه ونومول شو، پولې او سرحدونه يې د هغه په تدبير بېرته ژوندي شول.
د احمد شاه بابا له مړينې وروسته، نه يوازې د هغه د ځايناستو تر منځ بې اتفاقي او شخړې رامنځته شوې، بلکې هېواد کمزوری شو، له هر لوري تر بريدونو لاندې راغی او يوه برخه يې له بدن څخه جلا شوه.

د امير امان الله خان د واکمنۍ پر مهال د هېواد د خپلواکۍ بېرته اخيستل

د امير امان الله خان په وخت کې د هغه لومړنی کار له انګليسانو څخه د افغانستان د خپلواکۍ اعلانول و. د خلکو د ملاتړ او سرښندنو په پايله کې يې په ۱۹۱۹م - ۱۲۹۸ لمريز کال کې د افغانستان خپلواکي بېرته ترلاسه کړه. افغانان د خپل برخليک خاوندان شول او د ترقۍ او پرمختګ په لور يې ګامونه کېښودل. د بهرنيو لاسوهنو له امله زموږ هېواد يو ځل بيا د نا امنۍ لوري ته لاړ، چې په پای کې محمد ظاهر شاه واکمنۍ ته ورسيد. د محمد ظاهر شاه په څلوېښت کلنه دوره کې، که څه هم د هېواد کرنې، صنعت، فرهنګي او اداري ډګرونو ته، لکه څنګه چې لازمه وه، زياته پاملرنه ونشوه، خو بيا هم هېواد په سوله او امن کې ژوند کاوه.

د ثور کودتا او د هغې ناوړې اغېزې

د ۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې نېټې په کودتا زموږ په هېواد کې د پردې فرهنګ د نفوذ لپاره زمينه برابره شوه. زموږ خاورې ته د شوروي اتحاد سرې لښکرې راننوتې. زموږ خلکو په يو ډله ييز پاڅون د جهاد بيرغ پورته او د زياتو ځاني او مالي زيانونو په ګاللو يې يرغلګر لښکر سرماتي او غاښن ماتي له هېواده وشړل، خو د کورنيو جګړو او بهرنيو لاسوهنو له امله زموږ هېواد بيا د پاڼ پر ژۍ ودرېد.
د تاريخ له پاڼو څخه دا لوست تر لاسه کولای شو، چې کله زموږ هېواد د پرديو تر تېرې لاندې راغلی او د هېواد خپلواکي يې له ګواښ سره مخامخ کړې، افغانانو د خپلمنځي توپيرونو له په پام کې نيولو پرته په يووالي او يو موټيتوب تېري کوونکو ته غاښن ماتوونکی ځواب ويلی او د عبرت درس يې ورکړی دی. تر ټولو ښه بېلګه يې له انګليسانو سره د افغانانو درې جګړې او د شوروي اتحاد د ۱۳۵۸ کال د مرغومي د شپږمې نېټې د بريد پر وړاندې زموږ د خلکو سر ښندنه او ځان تېرېدنه ده.
له دې امله موږ ته ښايي دغه ارزښناک ميراث (هېواد)، چې د نيکونو د وينې په بيه موږ ته په ميراث راپاتې دی، نه يوازې په مېړانه يې ساتنه وکړو، بلکې په سوکالۍ، ودې او پرمختګ کې يې د زړه له کومې فعاله ونډه واخلو، چې زموږ هېواد هم د نړۍ د پرمختللو او متمدنو هېوادونو په ليکه کې

ودرېږي او زموږ خلك سرلوړي، هوسا او نېکمرغه ژوند ولري.

فعالیت

زده کوونکي دې په پنځو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د افغانستان د تاريخي مخينې په اړه خپل نظر ووايي او د ډلو استازي دې د هغوی پایله ټولګیوالو ته وړاندې کړي.

ارزونه

۱. په افغانستان کې د اسلام په خپرېدو سره کوم ستر بدلونونه رامنځته شول؟
۲. د هغو حکومتونو نومونه ووایئ چې د اسلام له راتګ وروسته رامنځته شوي دي.
۳. احمد شاه بابا په کومو شرایطو کې د هېواد مشري ترلاسه کړه؟

کورنۍ دنده

د ملي یووالي د ښېګڼو په اړه یو مطلب ولیکئ چې له پنځو کرښو لږ نه وي.

ملي ترانه

د هېواد او هېوادوالو خدمت او د اړتیاوو د پوره کولو لپاره د ګران هېواد آبادي او بیارغاونه د هر افغان ملي او اسلامي دنده ده. دا کار په یوازې سر ناشونی دی، تر ټولو وړاندې ښایي خپل ملي یووالی جوړ او په ګډه د ګران هېواد آبادۍ او رغاونې ته ملي هوډ او یون پیاوړی کړو.

په دغه لوست کې مو د ملي ترانې تر سرلیک لاندې یو شعر ټاکلی چې زموږ د ملي غوښتنو او ارمانونو د پوره کولو لپاره یوه بېلګه شي.

لوړ به دې نښان کړو

ګران افغانستانه تا به بېرته موږ ودان کړو　　لوړ به دې نښان کړو
کور به یې د سولې درنه ورک به دښمنان کړو　　لوړ به دې نښان کړو
زما ګرانه وطنه ته خو کور د عظمتونو یې
مېنه د مېړونو یې
ځاله د اکبر او مسجدي د میدانونو یې
کور د طوفانونو یې
بیا به دې وطنه افسانه د دې جهان کړو　　لوړ به دې نښان کړو
ستا هغه بچي دي چې نیولي یې ملکونه دي
وړي یې جنګونه دي

نوم د احمدشـــــاه دې لړزولي هېـــوادونه دي
پاته يې نقـــــلونه دي
نوی به تـــاريخ د پاني پت او اصفهان کــــړو   لوړ به دې نښـــــان کــــړو
ســـتا د ګل سرخ لــمن به ډکه له ګلــونو وي
جوش به د سيندونو وي
بيا به دې په غاړه کـې شرنګې د امــيلونو وي
غږ به د ســـازونو وي
بيا به دې ړانده په غبرګو سترګو غليمان کــړو   لــوړ به دې نښان کــــــړو
ستا پر پاکه خاوره چې راځي دلته سرونه خوري
زړه باندې زخمونه خوري
دلته د بازانو په ځـالې کې تيندکــونه خــوري
ويني خوري دردونه خوري
ستا د ســــر خيرات به دلې ډلې رقيبان کــړو   لـــوړ به دې نښان کــــړو
ستا پر پاکــه خاوره چې ګولۍ دې اوروليې چــا
هغه دی دښمن زمـــا
ســـتا په جنتونو کې مرګونه چې کـرلي چــا
خپل به نشي زما او ستا
څـو چې د سيالانويه ټولي کـې دې روان کړو   لـــوړ به دې نښان کــــړو
ګـران افغانستانه نور به نه يې د خوارانو کـــور
وران دغــــريبانو کور
نور به دې ښوک نه بولي د کـونډو يتيمانو کور
رنګ د شهيدانو کـــور
جوړ به دې وطنه د عمرو خيرې ګرېوان کـــړو   لـــوړ به دې نښان کــــړو
بيا به له آمــــو تر ارغستانه شنه دښتونه وي
مست به يې ګلونه وي
يو به لـــه پنجشـيره تر هــراته ولســـونه وي
يو به يې پــوځونه وي
تاج به د لعــلونو درته جوړ د بدخـشان کـړو   لـــوړ به دې نښان کــــړو

عبدالباری جهانی

دا شعر د هېواد تکړه او وتلي شاعر، عبدالباري جهاني لیکلی. د جهاني له نامه سره ټول هېوادوال اشنا دي. په پورتني شعر کې جهاني د هېواد د ودانولو ښلابښل اړخونه یاد کړي دي. هغه وایي:

«ګرانه هېواده، تابه بېرته ودان کړو. د پښتو په څېر به دې بیا تېر شوي تمدنونه او د عظمت وختونه را ژوندي کړو. هېواد مو د اکبرخان او مسجدي خان په څېر نومیالي او توریالي درلودل، د لوی احمدشاه بابا په څېر مو ملي شخصیتونه او اتلان درلودل، چې د نورو هېوادونو د مظلومو مسلمانانو چیغې یې اورېدلې او مرستې ته یې وردانګل. تر هند او اصفهانه زموږ د اتلولیو کیسې کېدې. موږ د هماغو خلکو بچیان یو، باید د هغوی تاریخ ولولو او هغه د راژوندي کولو هڅې وکړو، خپل امنیت په خپله وساتو، سمبال ملي پوځ ولرو او ګران هېواد ته د پخوا په شان د عزت او عظمت تاج ور په سر کړو.»

فعالیت

د هېواد د خدمت او ودانولو لپاره څه باید وکړو؟ په دې اړه دې زده کوونکي په دوو ډلو ووېشل شي او مهم عناصر دې یاد داشت کړي او استازي دې یې ټولګیوالو ته بیان کړي.

ارزونه

۱. د ګران افغانستان دښمنان څنګه وپېژنو؟
۲. د پورته شعر مفهوم په لنډو جملو کې بیان کړئ.
۳. د ګران هېواد د کونډو او یتیمانو په اړه څه دنده لرو؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د لوی احمد شاه بابا، مسجدي خان او وزیر محمد اکبرخان د اتلولیو په اړه یوه مقاله ولیکي او دغه پوښتنې دې ځواب کړي، چې د اتلانو د تاریخ اوکړنو په اړه څه دندې لرو؟

هېوادپالنه

هېواد زموږ ټاټوبی دی. په هېواد کې زېږېدلي یو. د هېواد په خاوره کې مو خاپوړې کړې دي. د هېواد له اوبو او خوړو څخه مو د بدن غړي، هډوکي، رګونه، غوښه او وینه جوړه شوې ده. هېواد موږ ته د مور حیثیت لري. د هغه په غېږ کې مو لوبې کړې، لوی او د ژوند پر ښو او بدو پوه شوي یو. د هغه درناوی، ساتنه او ودانول زموږ دنده اومسؤولیت دی. د هغه خدمت زموږ ملي وجیبه ده. د پردیو له ناوړو منګولو څخه د هغه ساتل او ژغورل زموږ د ایمان غوښتنه ده. دا کار په پوهه کېږي، په یووالي او اتحاد کېږي، له ځاني ګټو څخه د ملي ګټو په تر مخه کولو کېږي. په دې برخه کې د دې هېواد د صالح اولاد په توګه ښایي موږ هر راز سربښندنو ته تیار او چمتو واوسو.

تاسې له خپل هېواد سره مینه په څه ډول څرګندولای شئ؟

هېواد هغې سیمې ته ویل کېږي، چې انسان پکې زېږېدلی او ستر شوی وي. له زېږېدو څخه تر لویېدو او په پای کې تر مړینې پورې انسان د هېواد له بېلابېلو نعمتونو څخه تغذیه کېږي، خوند اخلي او د ژوند د پایښت لپاره په ځان کې غوښتل شوې اړتیاوې پوره کوي. هېواد له مور سره پرتله شوی. د اسلام په سپېڅلي دین کې جنت د مور تر پښو لاندې بلل شوی. له هېواد سره مینه، هغې ته خدمت او خپلو هېوادوالو ته د خیر ښیګینې رسول هم د دنیا او اخرت د نېکمرغۍ لامل او هم د الله ﷻ د رضا د ترلاسه کولو له لارې جنت ته د ننوتلو وسیله کېږي.

له هېواد سره مينه څه معنا لري؟

مينه يو خالي او مجرد نوم نه دی، چې يوازې په اخيستلو يې د يو چا دنده سرته ورسېږي او مسؤوليت يې له غاړې ولوېږي. بلکې مينه د يو لړ معيارونو پوره کول دي. مينه ځان د يو لړ اصولو تابع کول دي. مور، وايو، له خدایﷻ سره مينه لرو، له دين سره مينه لرو، له مور سره مينه لرو، له پلار سره مينه لرو، له مشرانو سره مينه لرو، له خپلوانو سره مينه لرو، له الوتونکو سره مينه لرو، له ځاريو سره مينه لرو او داسې نور. ايا دا هر څه همدلته پای ته رسېږي او که له دې ځايه پيلېږي؟ نه، له يو شي، چا، ځای يا بل هرشي سره مينه د يو پيل او آغاز نوم دی نه د پای او انجام. د بېلګې په توګه:

له اللهﷻ سره مينه لرل، پر هغه ايمان راوړل، د هغه عبادت او د مخلوق خدمت کول، د هغه امر او نهې منل، د هغه د رضا لپاره له خپلې رضا تېرېدل، د هغه د خوښۍ لپاره د هغه له دوستانو سره مينه او د هغه له دښمنانو سره دښمني کول دي... که دا چارې څوک سرته ورسوي، نو ويلای شي چې له اللهﷻ سره مينه لري. که نه، هسې تشې خبرې او لاپې دي.

همدا راز له مور او پلار سره مينه لرل د هغو دندو او وجايبو سرته رسول دي، چې د مور او پلار د خوښۍ او رضا لامل کېږي. د بېلګې په توګه، د هغوی خبره منل، د هغوی خدمت کول، له هغوی سره نيکي او احسان کول، د هغو کارونو، نه کول چې د هغوی د خپګان لامل کېږي، د اړتيا پر مهال د هغوی خدمت کول او داسې نور. له خپلوانو، مشرانو، کشرانو، ګاونډيانو، الوتونکو او نورو سره مينه د همدغو کارونو د رسولو معنا لري. يعنې د داسې کارونو سرته رسول چې د هغوی د خوښۍ، سوکالۍ او نېکمرغۍ لامل کېږي او له هغو کارونو ځان ژغورل چې د هغوی د خپګان، نارضايتۍ او زيان لامل کېږي.

له هېواد سره د مينې ادعا هم د يو لړ دندو، مسؤوليتونو او معيارونو سرته رسول دي. له يوې خوا له هېواد سره مينه د [حب الوطن من الايمان] پر بنسټ د ايمان د ټينګښت غوښتنه ده او له بلې خوا د هغو مسؤوليتونو سرته رسول دي، چې په يو هېواد کې د يو اصلي اوسېدونکي په توګه د يو چا پر غاړه پراته وي.

له هېواد سره مينه د يوه ځانګړي شخص يا فرد دنده نه ده، بلکې هر څوک، که لوی وي يا کوچنی، ځوان وي يا زوړ، بډای وي يا بېوزلی، حاکم وي يا رعيت، آمر وي يا مامور ... له هېواد سره د مينې احساس څرګندولای شي.

له هر چا سره بايد دا فکر موجود وي چې څنګه او په کومه لاره کولای شي خپلو هېوادوالو ته په مستقيمه توګه خدمت وکړي چې هېواد ته په غير مستقيمه توګه خدمت بلل کېږي. کوچنيان او ماشومان او همدارنګه تنکي ځوانان او پېغلې نجونې د لوست او زده کړې په ترلاسه کولو او علم

حاصلولو کولای شي له هېواد سره خپله مینه توده وساتي. یو سوداګر خپلو ملي ګټو ته په پام د هغو توکو پر واردولو سوچ وکړي، چې د هېواد اقتصادي او ملي ګټې، د خلکو روغتیا او کورنۍ حالت یې غوښتنه کوي. که یو سوداګر د توکو او مالونو د واردولو پر مهال دغو ټکو ته فکر وکړي، نو کولای شي له هېواد سره د مینې د لرلو ادعا وکړي.

همدارنګه یو ښوونکی که په دې فکر د هېواد لوښو او زامنو ته لوست ورکړي، د هغوی په ښوونه او روزنه کې هلې ځلې وکړي، چې سبا یې هېواد ودان او پر خپلو پښو ودرېږي، نو د هېوادپالنې ادعا کولای شي او د پوره درناوي وړ بلل کېږي. د هېواد نور بچیان، چې که په هره دنده بوخت وي، که ډاکټران دي، که انجینیران دي، که پوځي افسران، سرتېري، څارنوالان، قاضیان، دیني عالمان، سیاستوال، قومي او ملي مشران، د خلکو استازي، لیکوالان، شاعران او فرهنګیان، کروندګر او نور کسبګر په دندو کې یوازې د الله ﷻ رضا او خلکو او هېواد ته یې خدمت یوازنۍ موخه وي، نو په زغرده ویلای شي چې هغوی له هېواد سره مینه لري او په دې توګه د درناوي وړ دي.

که د هېواد ټول خلک او اوسېدونکي په پوره روحیه او احساس کار وکړي او له لارې څخه د یوه اغزي له پورته کولو څخه نیولې، د چاپېریال د پاک ساتنې او هېواد تر سمسورتیا او سوکالۍ پورې هر کوچنی او لوی کار سرته ورسوي، نو لرې نه ده چې هېواد مو وده وکړي، ودان، اوسېدونکي یې نېکمرغه او د ښه او سرلوړي ژوندون خاوندان شي.

راځئ، د ماشومتوب او ځوانۍ له همدغه لومړي پیل څخه د هېوادپالنې لوست زده کړو، په ځانونو کې له هېواد سره د مینې روحیه او احساس، پر خپل هېواد د ویاړ او افتخار احساس او د شخصي ګټو پرځای د ملي ګټو د احترام او درناوي اصل وروزو او د یووالي او وروړګلوۍ په مینه لوی شو. له دې لارې به مو له هېواد سره مینه ښودلې وي او د هېواد پالنې افتخار به مو ترلاسه کړی وي. د یوې همداسې ورځې په هیله!

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې په دې اړه خبرې وکړي چې د هغوی په اند له هېواد سره مینه څه معنا لري او دوی په همدغه عمر کې هېواد ته څه کولای شي. بیا دې د ډلو استازي د خبرو پایله نورو ته وړاندې کړي.

ارزونه

۱ –شخصي ګټې او ملي یا د ټولو ګټې څه شی دی؟ د شخصي ګټو پر ځای د ملي ګټو ترمخه کول څه معنا لري؟

۲ – که د یو چا په فکر او سوچ کې تل دا خبره پرته وي چې چاته زیان ونه رسوي او د خلکو خدمت وکړي، هغه ښه کارونه سرته ورسوي چې د ده په وس کې وي. له دې څخه څه مفهوم اخیستل کېږي؟

۳ – د یو تنکي ځوان په توګه به نورو ځوانانو ته ستاسو سپارښتنه څه وي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپلو کورونو کې د هېوادپالنې د لارو چارو په اړه یوه لنډه مقاله ولیکي او په بله ورځ دې د همدې مضمون په ساعت کې نورو ته ولولي.

استاد خلیل الله خلیلي
(۱۲۸۲-۱۳۶۶ ل)

افغانستان د پوهانو، لیکوالو او شاعرانو زانګو ده. دې خاورې تل د تاریخ په اوږدو کې په خپلې غېږ کې مهم شخصیتونه روزلي دي، چې په بېلابېلو لارو یې ټولنې او هېوادوالو ته په زړه پورې خدمتونه کړي دي. په دې لوست کې د هېواد یو نومیالی شخصیت او وتلی شاعر در پېژنو چې له ژوندلیک شخه یې د هېواد د ودانولو او پرمختګ لپاره ګټه واخلو.

استاد خلیل الله خلیلي د میرزا محمدحسین خان مستوفی الممالك زوی او په قوم ساپی و. د خپل مهال یو وتلی او نومیالی شخص تېر شوی دی. په ۱۲۸٦ لمریز کال کې د کابل ښار د جهان آرا په باغ کې سترګې نړۍ ته غړولې دي. محمدحسین خان مستوفی الممالك د کابل شمال ته د کوهستان د سیمې له لویانو او دخپل وخت د مهمو شخصیتونو له ډلې شخه ګڼل کېده.
خلیلي د ژوند له ستونزو سره مبارزه وکړه او د خپلې ذاتي وړتیا او لوړ همت له امله یې وکړای شول

د هنر او ادب له هر درمند څخه یوه ګېډۍ راټوله کړي. دری ادبیات او د منطق، تفسیر او حدیث په څېر نور علوم یې د خپل مهال له وتلو استادانو او پوهانو څخه تر لاسه کړل.
د شپاړس کلنۍ پر مهال یې د میربچه کوټ په ښوونځي کې د ښوونکي په توګه کار پیل کړ. وروسته د خپلې ورتیا له مخې د مالیې وزارت د منشي او وروسته د بلخ ولایت د مستوفي په توګه پرکار وګومارل شو. څه موده یې د مزارشریف د حاکم په توګه هم کار وکړ. دیارلس کاله یې په صدارت کې دنده سرته ورسوله. څه موده د کابل پوهنتون د استاد او د پوهنتون د مرستیال دندې هم سرته ورسولې. په ۱۳۳۰ لمریز کال کې د افغانستان د مطبوعاتو د مستقل ریاست او په ۱۳۳۲ لمریز کال کې د محمدظاهر شاه په دربار کې د ستر سلاکار او د پارلمان د وکیل په توګه دنده اجرا کړې ده. د ۱۳۵۰ لمریز کال په لومړۍ لسیزه کې یې لومړی په سعودي عربستان او وروسته په عراق کې د لوی سفیر په توګه دنده سرته رسولې او په همدې موده کې د سوریې، بحرین، کویټ، اردن، قطر او ابوظبي په هېوادونو کې د نااستوګن سفیر دندې پر مخ وړې دي. استاد خلیلي د خپلو لوړو خدمتو په خاطر د افغانستان د پوهنې لومړۍ درجه نښان او همدارنګه د فرانسې د دولت له خوا د جنرال دوګول اکادمیک نښان تر لاسه کړی دی. نوموړی د اسیایي او افریقایي هېوادونو د نړیوالو لیکوالو غړی او د افغانستان د تاریخ د اکادمۍ افتخاري غړیتوب درلود.
تر ټولو مهمه خبره داوه چې استاد د ادب په نړۍ کې لوړ مقام تر لاسه کړ او ډېر ژر د افغانستان د نومیالیو شاعرانو په لیکه کې وشمېرل شو.

د کډوالۍ پېر

د کمونیستانو په لاس د محمدداودخان د رژیم له رانسکورېدو وروسته، استاد د هېواد پرېښودو ته اړ شو. څه موده یې په امریکې کې تېره کړه، خو له هېواد سره د تودې مینې له امله یې هلته شپې ورځې سمې نه تېرېدې، د عمر په وروستۍ موده کې پاکستان ته ستون او له خپلو زرګونو هېوادوالو سره یوځای مېشت شو. د خپل هېواد افغانستان د ازادولو لپاره یې هلې ځلې ګړندۍ کړې. دلته یې هم زیات اثار ولیکل او د نړیوالو غوږونو ته یې د پردیو له یرغل څخه د خلاصون لپاره د افغانانو غږونه ورسول.
په پای کې یې له اتیا کاله ژوند وروسته، د ۱۳۶۶ لمریز کال د غویي د میاشتې په ۱٤ کې له هېواد څخه په دردمن زړه د پاکستان د اسلام آباد په یوه روغتون کې له نړۍ څخه سترګې پټې کړې او په پېښور کې د افغان کډوالو په هدیره کې په ډېر درناوي خاورو ته وسپارل شو.

د ارواښاد خليل الله خليلي د جسد پاتې شونې له ۲۵ کلونو وروسته د ۱۳۹۰ لمريز کال د غبرګولي په میاشت کې افغانستان ته ولېږدول شول او د کابل پوهنتون په باغ کې د سيد جماالدين افغان ترخنګ په رسمي مراسمو خاورو ته وسپارل شول. اروا دې ښاده وي.

فعاليت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې په خپلو کې د ارواښاد خليل الله خليل په اړه خبرې وکړي او د خبرو پايله دې د خپلو استازو په واسطه نورو ټولګيوالو ته بيان کړي.

ارزونه

۱ - استاد خليل الله په کوم کال کې او چېرته زېږېدلی دی؟
۲ - د استاد خليلي د مهمو کارونو نومونه واخلئ.
۳ - د هېوادپالنې په اړه د استاد خليلي د احساساتو په اړه خپل معلومات نورو ته بيان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د استاد خليل الله خليلي ژوندليک وليکي او په ترڅ کې دې له نورو درسي کتابونو څخه د هېوادپالنې په اړه د هغه يو څو بيتونه راوړي.

د وطن حق

د وطن حق شعر د پښتو د خوږ ژبي ولسي شاعر، ارواښاد ملنګ جان دی. د ملنګ جان اصلي نوم محمد امین و. وروسته یې په ملنګ جان شهرت وموند. ملنګ جان پر هېواد مین شاعر و. نوموړی په ۱۲۹۳ لمریزکال کې د ننګرهار ولایت د بهسودو په چمیارکلي کې زېږېدلی دی. پلار یې ملک عبدالشکور نومېد چې په دري کلنۍ کې ترې یتیم پاتې شو. په پنځلس کلنۍ کې یې د شعر ژبه ویانده شوه او د ملنګ جان په نامه یې په خوږو نغمو پیل وکړ. په شل کلنۍ کې یې لومړۍ ترانه د اتحاد مشرقي (ننګرهار) په ورځپاڼه کې خپره شوه. دا هغه مهال و چې شعرونه او نغمې یې د سندرغاړو خولو ته رسېدلې وې او د نامه خاوند شوی و. په ۱۳۲٤ کال کې په کابل راډیو کې د پښتو موسیقۍ د منتظم په توګه وټاکل شو. د ننګرهار ډېری ولسي سندرغاړي د ملنګ جان شعرونه وایي، ځکه له یوې خوا یې ظالم غندلی او له بلې خوا یې له هېواد او هېوادپالنې سره ډېره مینه ښودلې ده. داسې کوم پښتون سندرغاړی به پیدا نشي چې د ملنګ جان شعرونه یې یاد نه وي. د ملنګ جان د شعرونو ټولګه د «خوږې نغمې» په نامه چاپ شوې دي.

له بده مرغه دغه خوږ ژبی ولسي شاعر د ۱۳۳٦ کال د لړم په لسمه نېټه له کابل څخه جلال آباد ته د تګ په لاره کې د موټر د چپه کېدو له امله د مرګ کومې ته وغورځېد. جنازه یې په پلرنۍ هدیره کې خاورو ته وسپارل شوه.

د ملنګ جان له دې خوږې ترانې څخه له هېواد سره د هغه عشق او مینه پوره ښکارندېږي:

دا زموږ زیبا وطن

دا زموږ زیبا وطن — دا زموږ لیلا وطن
دا وطن مو ځان دی
دا افغانستان دی
دا د میني کور زموږ — دا د پلرو گور زموږ
نه ورکوو چا لره — دا د سترګو تور زموږ
نه دی د بل چا وطن — دا دی د شېرشاه وطن
کور د خوشحال خان دی
دا افغانستان دی
دا وطن دی ځان زموږ — دا وطن ایمان زموږ
وایي په خاپوړو کي — داسي ماشومان زموږ
دا مو د بابا وطن — دا مو د دادا وطن
په موږ باندي ډېر ګران دی
دا افغانستان دی
ځار يي له سيندونو شم — ځار يي له ډاګونو شم
ځار يي له خوړونو شم — ځاريي له دي غرونو شم
دا زموږ اشنا وطن — درد له مو شفا وطن
زړګی مي پري روښان دی
دا افغانستان دی
دا وطن زيارت زموږ — دا وطن نعمت زموږ
دا وطن په دي دنيا — دی لکه جنت زموږ
دا وطن صفا وطن — زړه د ايشيا وطن
ژوندون د ملنګ جان دی
دا افغانستان دی

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو کې پر دې ټکي خبرې وکړي چې پورته ترانه ترکومه بریده د هېوادپالنې روحیه راژوندۍ کوي؟ وروسته دې د ډلو استازي د خبرو اترو پایله نورو زده کوونکو ته ووایي.

ارزونه

١ –د ملنګ جان د پورته ترانې مفهوم څه شی دی؟
٢ - د ملنګ جان د ژوند او شعرونو په اړه څه فکر کوئ؟
٣ - ولې موږ ته خپل هېوادګران دي او ستاینه یې کوو؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په کورونو کې د ملنګ جان پورته ترانه په روان نثر ولیکي او ټولګي ته دې راوړي.

ملي ګټې

ملي ګټې څه شی دي ؟ ملي ګټې د ملتونو په پیاوړتیا او پایښت کې څه رول لري؟ ولې ملتونه د خپلو ملي ګټو د لاسته راوړلو لپاره ډېر ټینګار کوي؟ د ملي ګټو له لاسه ورکول د یو ملت لپاره څه زیانونه لري؟

په دې لوست کې پورته پوښتنو ته ځوابونه ورکول کېږي.

ملي ګټې څه شی دی؟

ملي ګټې هغو ګټو ته ویل کېږي چې د هېواد د ټولو اوسېدونکو له ژوند، ګټو او ویاړ سره مستقیمې اړیکې لري. اړوند دولتونه یې د خپلو ولسونو په استازیتوب په ودې او ساتنې کې هلې ځلې کوي او د کور دننه او بهر یې د تحقق لپاره ټینګار کوي.

د ملي ګټو اړخونه:

ملي ګټې له دین، معنوي ارزښتونو، استقلال، ځمکنۍ بشپړتیا، امنیت، اقتصادي پرمختګ، ملي ویاړ، تاریخ، فرهنګ او داسې نورو څخه عبارت دي او په لنډ ډول لاندې بیانېږي:

دین او معنوي ارزښتونه

د ملي ګټو په لیکه کې یو هم دین او معنوي ارزښتونه دي. دیني او معنوي ارزښتونه د مسلمانانو د ژوندانه د ټولو اړخونو اساس او بنسټ شمېرل کېږي. د ملي ګټو په لیکه کې ددغو ارزښتونو ساتل د دولت او هېوادوالو ګډه مسؤولیت دی. په لومړي ګام کې د یوه مسلمان ملت په توګه زموږ د بریالیتوب او پیاوړتیا راز زموږ د دیني او معنوي ارزښتونو په ساتلو کې پروت دی؛ ځکه دین او معنویت یو داسې اساسي بنسټ دی چې زموږ پلرونو او نیکونو د تاریخ په اوږدو کې د خپلو سرونو په بیه ساتلی او موږ ته یې د میراث په توګه پرېښی دی. دیني ارزښتونو ته د درناوي له لارې یې پر ستونزو بری تر لاسه کړی او د نورو ولسونو تر منځ یې د یوه ژوندي او تلپاتې ولس په توګه خپل دریځ ساتلی دی.

ځمکنۍ بشپړتیا

ځمکنۍ بشپړتیا؛ د ټاکلو او پېژندل شوو پولو په محدوده کې د یوې ټوټې خاورې او سیمې درلودل دي. دا خاوره یا سیمه د هېواد په نامه پېژندل کېږي او د نړیوالو اصولو له مخې د هغه خاورې د اوسېدونکو شتمني بلل کېږي. بېلابېل ولسونه، قومونه، قبیلې یو له بل سره په ورورولۍ او ملګرتیا یې ګډ ژوند کوي او یو د بل لاس او پښې بلل کېږي. له دې امله لازمه ده چې دا قومونه او ولسونه د هېواد پالنې په احساس لاسونه سره ورکړي او خپلې ټولې غوښتنې د خپل هېواد د ځمکنۍ بشپړتیا تر سیورې لاندې ولټوي. د خپلې خاورې او هېواد د ساتلو او پرمختګ لپاره په ګډه کار وکړي او پرې نږدي چې داګټې له ګواښ سره مخامخ شي. د اړوند دولت او ولس ټوله نېکمرغي او سوکالي په همدغو ملي ګټو کې نغښتې ده.

امنیت

په یو هېواد کې د ملي ګټو بل اړخ د امنیت تامین دی. له ډار او ګواښ پرته ژوند ته امنیت ویل کېږي. امنیت په جګړو، تاوتریخوالي، اخ و ډب او د یوه بل پر وړاندې د زغم د نه موجودیت له امله ګډوډېږي. له امله یې د خلکو ژوند کاواکه او له ګواښ سره مخامخ کېږي. د ژوندانه د ډېرو لومړنیو اړتیاوو د ترلاسه کولو پر وړاندې خنډونه رامنځته کېږي. ددې تر څنګ ښایي د یو هېواد اوسېدونکي له ذهني پلوه هم د امنیت او خوندیتوب احساس وکړي او له داسې کوم ګواښ سره مخامخ نشي چې د ژوند عادي بهیر یې ګډوډ شي.
دا د حکومت دنده ده چې په بېلابېلو سیاسي، ټولنیزو او اقتصادي ډګرونو کې د خلکو امنیت خوندي کړي چې هېواد وال وکړای شي په سوله او امنیت کې ژوند وکړي او خپل هېواد ودان کړي.

خدای جل جلاله په قرآن کریم کې پر قریشو غبرګرې چې له ډار څخه یې خوندي کړي او له لوږې یې ژغورلي دي. دا دواړه لوی نعمتونه دي چې ښایي درناوی یې وشي.

اقتصادي سوکالي

له شک پرته د اقتصادي او معیشتي سوکالۍ تامین د ټولو ملتونو اساسي او مهمه غوښتنه او د هغوی د ملي ګټو برخه ده. کمزوري، لوږه او بیکارې د ملي ګټو له ربښتینولۍ سره زیات واټن لري. اقتصادي سوکالۍ ته د رسېدو یوه لاره د کورنیو طبیعي کانونو او شتمنیو را ایستل او د بهرنیو پانګو اچولو جذب دی.

الحمد لله، زموږ هېواد د طبیعي شتمنیو او بشري استعدادونو له مخې بډای دی. دولت ته ښایي د ملت په ملګرتیا او مرسته له دغه خدایي پانګې څخه ګټه واخلي، خلک له بېوزلۍ او احتیاج څخه وژغورل شي چې ځانونو ته یو سوکاله ژوند جوړ کړي.

پیاوړتیا

د دولتونو د پیاوړتیا ځواک د هغه هېواد په طبیعي موقعیت او د خلکو په هلو ځلو پورې تړلی دی. لکه د سیاسي جغرافیاوي موقعیت (جیوپولیتیک) له پلوه په یوه او مناسبه سیمه کې د یو هېواد واقع کېدل او یا د طبیعي زېرمو، لکه نفت، ګاز او نورو کانونو شتون او استخراج، خو اکتسابي ځواک او نفوذ د یو هېواد په علمي، اقتصادي، تخنیکي، پوځي، نفوسو او نورو په پرمختګ پورې تړلی دی. هغو هېوادونو ته غښتلي هېوادونه ویل کېږي چې په اسانه ډول خپلې موخې لاس ته راوړي او په سیمه ییزو او نړیوالو مسایلو کې نفوذ او لوی لاس ولري.

خپلواکي یا استقلال

د خپلواکۍ درلودل د ملي ګټو مهمه برخه بلله کېږي. خپلواکي؛ یعنې په ټاکنو او پرېکړو کې خپله خوښه او لوی لاس درلودل. خپلواک هېواد هغه هېواد ته ویل کېږي چې د ژوندانه په لارو چارو او د حکومتي او سیاسي نظام په ټاکلو کې له بشپړې آزادۍ څخه برخمن او د چا تر لاس لاندې نه وي. هېڅوک نشي کولای د زور له لارې پر چا یو نظام وتپي. خپلواکي په حقیقت کې د نورو ټولو نومول شوو ګټو پایله ده.

فعالیت

ځو تنه زده کوونکي دې د ملي ګټو په اړه لنډې خبرې وکړي. هڅه دې وکړي چې په دې اړه خپل بشپړ معلومات بیان کړي.

ارزونه

۱. ملی ګټې راوپېژنئ.
۲. د ملي ګټو ډولونه په لنډه ډول بیان کړئ.
۳. روښانه کړئ چې ولې دین او معنویت د ملي ګټو په لیکه کې شمېرل کېږي؟
٤. دولت او ملت باید د خپل هېواد د ځمکنۍ بشپړتیا د ساتلو لپاره څه وکړي؟
٥. د امنیت په اړه خپل معلومات بیان کړئ او په اقتصادي سمسورتیا کې د هغه رول څه ډول دی؟
٦. اقتصادي سوکالي څنګه د ملي ګټو یوه برخه جوړوي؟
٧. د دولتونو د پیاوړتیا ځواک پر څه شي ولاړ دی؟ بیان یې کړئ.
٨. خپلواکي څه ته وایي؟

کورنۍ دنده

د ملي ګټو په اړه یوه مقاله ولیکئ چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

ملي اتلان

افغاني خاوره د اتلانو زانګو ده. زموږ آزادي، خپلواکي، وياړنې او ملي حيثيت د هغو نارينه وو او مېرمنو د هاند او هڅو پايله ده چې په ستونزمنو او سختو شرايطو کې يې خپلې سينې سپر کړي او هېواد يې خوندي او ودان کړی دی. هغویددې خاورې اصلي بچيان او د تاريخ ملي اتلان ګڼل کېږي. په دې لوست کې له دغو يو شمېر اتلانو سره اشنا کېږو.

هر ولس او خاوره ځانته اتلان لري چې د هغه ولسِ خلک پرې وياړي. د هغوی نومونه او ياد تل په زړونو کې ساتي او درناوی يې کوي. اتلان معمولاً هغو اشخاصو ته ويل کېږي چې په ډېرو ناوړو او سختو شرايطو کې ډګر ته راوځي، خپل ځانونه د ستونزو د سمندر څپو ته اچوي او د خپل ولس ماته او توپان وهلې بېړۍ د برې ساحل ته رسوي.

زموږ هېواد، افغانستان د شپاړسمې پېړۍ په لومړۍ نيمايي کې د هرات د تيموريانو له سقوط وروسته د درېو بهرينو پوځونو؛ ايراني صفويانو، هندي بابريانو او د ماوراءالنهر د شيبانيانو تر بريدونو لاندې راغی. د نومړو هېوادونو لاسوهنو څه ناڅه دوې نيمې پېړۍ دوام وکړ، تر هغه چې ميرويس نيکه په ۱۷۰۹ م کال کې وکړای شول د تېرې کوونکو پر وړاندې بريالی او په کندهار

کې خپلواک حکومت جوړ کړي، خو عمر يې ورسره ملګرتيا ونه کړه او تر ډېرشو کلونو ډېر يې دوام ونه کړ.
د هوتکيانو د حکومت له پای ته رسېدو وروسته افغانستان يو ځل بيا د نادر افشار د ځواکونو تر بريدونو لاندې راغی. د نادر افشار تر وژل کېدو وروسته، احمد شاه بابا په ۱۷۴۷م کال کې افغانستان بېرته را ژوندی او يوه پياوړې امپراتوري يې جوړه کړه، چې له آمو درياب څخه د عرب تر سمندرګي او له سند څخه تر مشهده پورې يې پراخوالی درلود. دغه امپراتوري د احمد شاه بابا د اولادې تر منځ د توپيرونو او جنګ جګړو له امله کمزورې او په ۱۸۳۹ کال کې د انګليسانو تر بريد لاندې راغله.
افغانان د هېوادپالنې د احساساتو او د ازادۍ د روحيې پر بنسټ د خپلو اتلو مشرانو شاوخوا ته راټول شول، د انګليسانو شړل يې خپله ديني او ملي دنده وبلله. د سردار وزير محمد اکبرخان، ميرمسجدي خان کوهدامني، نايب امين الله خان لوګري، عبدالله خان اڅکزي او نورو اتلانو تر مشرۍ لاندې راټول او د انګليسي تېري کوونکو په وړاندې يې د جهاد بيرغ هسک کړ. په دې ډول د افغاني مجاهدينو او جنګياليو په لاس د انګليسانو لومړی تېری د مکناټن، برنيس او يو زيات شمېر افسرانو او سرتېرو په وژلو پای ته ورسېد او د هغوی نړيوال دريځ زيانمن شو.
د ۱۸۷۸ م کال د نومبر په مياشت کې انګليسانو پر افغانستان بيا تېری وکړ او د ګندمک تړون يې پر امير محمد يعقوب خان تحميل کړ. د انګليسانو واکمن سفير او استازی، کيوناری د کابل بالاحصار ته راغی. افغانانو، چې د هېواد په اداره کې يې د پرديو لاسوهنه وليده، د انګليسانو پر وړاندې يې بيا په پاڅون لاس پورې کړ. کيوناری او د هغه عسکر يې په بالاحصار کې ووژل. افغانان د قومي مشرانو او مجاهدينو، لکه محمد جان خان وردګ، ملادين محمد مشک عالم، صاحب خان تره کي، سردار محمدايوب خان، محمد عثمان خان ساپي تګابی، مير بچه خان کوهدامني، غلام حيدر خان څرخي، ملالۍ او غازي ادې تر مشرۍ لاندې يو موټی شول او د هېواد په بېلابېلو سيمو کې يې د انګليسي پوځونو پر خلاف بريدونه پيل کړل. د کندهار په جګړه کې د انګليسانو څه د پاسه دولس زره عسکر ووژل شول او له افغانستان څخه يې وتلو ته اړ ايستل.
د يادولو وړ ده چې د انګليس پر وړاندې په جهاد او مبارزه کې د نارينه وو تر څنګ مېرمنو هم فعاله ونډه درلودلې ده. يوازې پر افغانستان د انګليسانو په دويمې جګړې کې د کابل د آسمايي غره په لمنو کې اته سوه پنځوس تنو مېرمنو ګډون کړی وو، چې درې اتيا تنو يې د شهادت جامونه وڅښل. په کابل کې د غازي ادې او د ميوند په جګړه کې د ملالۍ تلپاتې نومونه د تاريخ په پاڼو کې په زرينو کرښو ليکل شوي دي.

د شوروي پر خلاف په جهاد کې د افغانستان د ملي اتلانو وياړنه

په ۱۳۵۸ م کال کې پخواني شوروي اتحاد زموږ پر هېواد بريد وکړ. شوروي اتحاد هغه مهال د نړۍ له سترو هېوادونو څخه شمېرل کېده. د افغانستان مسلمانو خلکو په تش لاس له ايمان څخه په ډک زړه پر خدای جل جلاله باندې د توکل له لارې د شوروي اتحاد په سرو لبنکرو، چې د نړۍ پياوړي وسله وال پوځونه بلل کېدل، پاڅون وکړ. له لسو کلونو وسله وال جهاد وروسته يې شورويان له خپل هېواد څخه مات او ګوډ وايستل. افغاني مجاهدينو په دې وخت کې د باطل پر خلاف په حق مبارزه کې د بشري تاريخ يوه ستره وياړنه ثبت کړه.

فعاليت

زده کوونکی دې په څو ډولو وېشل شي . يوه ډله دې پر افغانستان باندې د لاسوهنو او تېريو د لاملونو په اړه اوبله ډله دې د تېريو په له منځه وړلو کې د ملي اتلانو د رول په هکله په خپلو منځو کې خبرې وکړي او پايله دې د استازو له خوا په ټولګي کې ووايي.

ارزونه

۱. ملي اتلان څنګه کولای شي د پرديو د بريدونو او تېريو په شنډولو کې خپل رول ولوبوي؟
۲. د افغان او انګليس د لومړۍ جګړې د ملي اتلانو او مبارزينو نومونه ووايئ.
۳. د افغان او انګليس د دويمې جګړې افغان ملي اتلان څوک وو؟ نومونه يې واخلئ.
۴. غازي ادې او ملاله د کومې جګړې اتلانې دي؟
۵. د شورويانو پر وړاندې د افغانانو د جهاد د بريالیتوب راز په څه شي کې نغښتی و؟

کورنۍ دنده

زده کوونکی دې د کورنۍ د غړيو، استادانو، فرهنګي شخصيتونو او تر لاس لاندې منابعو په مرسته د ملي اتلانو په هکله يو مطلب وليکي او په ټولګي کې دې ووايي.

شهید محمد موسی شفیق

په مخکنیو لوستونو کې مو د هېواد د سترو پوهانو، لیکوالو، شاعرانو او ملي مشرانو په اړه لږ او ډېر معلومات ترلاسه کړل. دلته د هېواد یو وتلی شخصیت در پېژنو. دغه نومیالی شخصیت، شهید محمد موسی شفیق دی. ګران هېواد، افغانستان ته به د اروښاد شفیق ارزښتناک خدمتونه د تل لپاره د ټولو په زړونو کې پراته وي.

شهید محمد موسی شفیق د مولوي محمد ابراهیم کاموي زوی په ۱۳۰۸ هـ. ش کال د کابل په ښار کې نړۍ ته سترګې وغړولې. لومړنۍ زده کړې یې د ننګرهار ولایت د کامې په ولسوالۍ کې په خپل پلرني ټاټوبي او په کابل ښار کې سرته ورسولې. ثانوي زده کړې یې د ننګرهار ولایت د نجم المدارس په مدرسه او د کابل په عربي دارالعلوم کې بشپړې کړې.
په شاهي دار التحریر کې له یو څه وخت ماموریت وروسته د لوړو زده کړو لپاره مصر ته واستول شو او هلته یې د الازهر په اسلامي پوهنتون کې د لیسانس او ماسترۍ تر درجې پورې زده کړې وکړې. د نورو لوړو زده کړو لپاره د امریکا متحده ایالاتو ته لاړ او له هغه ځای څخه یې د پرتله ییزو (مقایسوي) حقوقو په څانګه کې د ماسترۍ دویم برې لیک تر لاسه کړ.

محمد موسی شفیق د زده کړو له سرته رسولو وروسته هېواد ته راستون او د عدلیې وزارت د تقنین په څانګه کې یې کار پیل کړ. لږه موده وروسته د خپلې وړتیاله مخې د همدغه وزارت مرستیال وګومارل شو.

د عدلیې په وزارت کې د مختلفو قوانینو او اصولنامو تسوید او تدوین د شهید محمد موسی شفیق له ارزښتناکو کارونو څخه شمېرل کېږي. د شهید محمد موسی شفیق له دندو څخه یوه هم د مصر په عربي جمهوریت کې د سفارت دنده وه. د افغانستان او مصر د اړیکو لانژدې والی د شهید محمد موسی شفیق له بریاوو څخه شمېرل کېږي.

شفیق د خپلې وړتیا او جدیت له مخې د افغانستان د بهرنیو چارو د وزیر په توګه و ټاکل شو. ډېر وخت لا نه و تېر شوی چې په ۱۳۵۰ لمریز کال کې د افغانستان د صدراعظم په توګه غوره او وټاکل شو.

شفیق ځوان، هڅاند او زیارکښ صدر اعظم و. هغه هیله درلوده چې ګران هېواد، افغانستان، یې ګړندی پرمختګ وکړي.

شهید محمد موسی شفیق د ۱۳۵۱ لمریز کال له وچکالۍ ځپلو خلکو سره د مرستې لپاره د حل یوه معقوله لاره و سنجوله او د نړیوال بانک مرستې یې تر لاسه کړې.

د شهید محمد موسی شفیق د صدارت د وخت له کارونو څخه، د صنعتي پرمختیایي بانک او داسې نورو اقتصادي پروژو پلې کول یادولای شو.

شهید محمد موسی شفیق، عالم، لیکوال، ادیب، حقوقپوه، دیپلومات او ښه سیاستمدار و، چې پر ملي ژبو، پښتو او دري سربېره یې په عربي، انګلیسي او فرانسوي ژبو پوره برلاسی درلود.

د شهید محمد موسی شفیق له نورو غوره کارونو څخه د افغانستان له رادیو څخه د لمانځه په وخت د آذان خپرول او د حکومتي ادارو له خوا د دیني عالمانو او نورو مسلمانو دعوت کوونکو د ځورولو مخنیوی و چې د مسلمانو هېوادوالو له خوا یې تود هرکلی وشو.

شهید محمد موسی شفیق د ۱۳۵۲ لمریز کال د سرطان په ۲٦ نېټه د پوځي کودتا په ترځ کې له کار څخه ګوښه شو او د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د اوومې نېټې له کمونیستي خونړۍ کودتا وروسته زنداني او د کمونیستي رژیم د جلادانو له خوا په مظلومانه توګه په شهادت ورسېد.

مورږ، د افغانستان مسلمان ولس، به هېڅکله د خپل هېواد د ملي شخصیتونو او ملي مشرانو خدمتونه هېر نه کړو، د هغوی د درناوي وړ کارونه به د لارې مشال کړو او د هغوی په حق کې به د خیر او مغفرت دعا کوو.

فعالیت

زده کوونکي دې د شهید محمد موسی شفیق د خدمتونو او کارنامو په هکله یو له بل سره مباحثه وکړي.

ارزونه

۱- شهید محمد موسی شفیق چېرته پیدا شوی، خپلې لومړنۍ او ثانوي زده کړې یې چېرته بشپړې کړې دي؟

۲- د شهید محمد موسی شفیق د تر ټولو ارزښتناکو دندو نومونه واخلئ.

۳- د شهید محمد موسی شفیق مهمې کارنامې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د شهید محمد موسی شفیق د شخصیت او کارنامو په اړه یوه مقاله ولیکئ چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

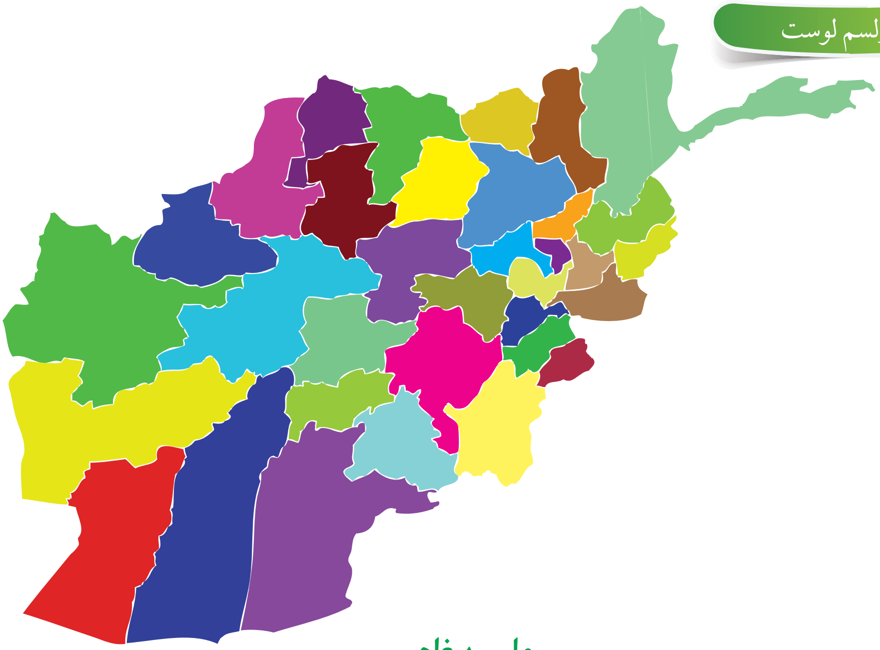

ملي پيغام

ملي پيغام هغه غږ دی چې د ټولنې افرادو ته د اسلامي وروروليءِ، برابرۍ، عدالت، زړه سوي، سوکالۍ، سربښندنې، امنيت او خوندیتوب ډاډ ورکوي. ټولنه د ټينګښت، یووالي او پرمختګ لور ته بيايي. په پای کې د دنيا او اخرت سرلوړي او بریالیتوب د انسان په برخه کوي. په ملي پيغام کې ستر پيغام نغښتی او يو ملي ارمان پکې پروت دی. هغه څو واره ولولئ، پيغام او ارمان پکې پهګوته او د سرته رسولو لپاره يې هلې ځلې وکړئ، عبرت ترې واخلئ او د خپل راتلونکي ژوند مشال يې کړئ.

ملي پيغام

لکه نسيم د باغ ګلونو ته پيغام دی زموږ
هدف د کار او د خدمت وطن او قام دی زموږ
موږه افغان ته يو قوي ملي وحدت جوړوو
د تفرقې د امتياز په کور قيامت جوړوو

وراني ويجاړې د وطن په خپل همت جوړوو
عدل انصاف او مساوات روح د نظام دی زموږ
لکه نسیم د باغ ګلونو ته پیغام دی زموږ
موږ په دین او په ملت باندې خپل سر ورکوو
د جفا غشو له سنګر غوندې ټټر ورکوو
واړه افغان ته د نهضت نوی خبر ورکوو
عقیده پاکه، پاک ایمان په پاک اسلام دی زموږ
لکه نسیم د باغ ګلونو ته پیغام دی زموږ
موږ تعمیم د معارف په خپل وطن کې غواړو
نوی آهنګ د نوي ژوند په خپل چمن کې غواړو
دښمن د حق او حریت سر په کفن کې غواړو
خدمت د قام ته چې ولاړ وي پرې سلام دی زموږ
لکه نسیم د باغ ګلونو ته پیغام دی زموږ
وطن نه بد بد رواجونه رسومات ورکوو
رنځونه لوږې، بې علمي او خرافات ورکوو
د کار له منځ منځه بېځایه سکنات ورکوو
بنا پر حسن اعتماد باندې مرام دی زموږ
لکه نسیم د باغ ګلونو ته پیغام دی زموږ
ظلم رشوت تملق دروغ او خیانت نه منو
غواړو په زړه کې درد او رحم قساوت نه منو
سره همدرد یو بېدردي په رسمیت نه منو
ملا، عالم، مخلص خادم ته احترام دی زموږ
لکه نسیم د باغ ګلونو ته پیغام دی زموږ
ملي مفاد پر شخصیاتو مقدم دي موږ ته
حکم د دین، عالم او مشر محترم دی موږ ته
دفع د ظلم په بل ظلم هم ستم دی موږ ته
د قوم خادم چې وي هغه زلمی امام دی زموږ
لکه نسیم د باغ ګلونو ته پیغام دی زموږ

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو کې د لاندې بیتونو معنا او مفهوم څرګند کړي او د ډلو استازي دې نور ته ووایي.

«موږه افغان ته یو قوي ملي وحدت جوړوو
د تفرقې د امتیاز په کور قیامت جوړوو
ورانی ویجاړې د وطن په خپل همت جوړوو»

ارزونه

۱ - د پورته شعر مفهوم څه شی دی؟
۲ - په پورته شعر کې کوم پیغامونه نغښتي؟ بیان یې کړئ.

کورنۍ دنده

د پورته شعر مفهوم په خپله ژبه په کتابچو کې ولیکئ او په بل ساعت کې یې ټولګي ته راوړئ.

له هېواد څخه د دفاع په لاره کې د افغانانو ملي يووالی

افغانستان د تاريخ په مختلفو پړاوونو کې د پرديو تر يرغلونو او بريدونو لاندې راغلی. ددې خاورې اوسېدونکو د بهرنيو تېري کوونکو په وړاندې خپل ټول اختلافونه يوې خوا ته پرېښي او په ټينګ هوډ، عزم او يووالي يې هغوی ته غاښ ماتوونکي ځوابونه ويلي دي. په دې لوست کې به د ګران هېواد په دفاع کې د خپلو نيکونو د سربښندنو په اړه معلومات تر لاسه کړو.

د سترو يرغلګرو ماتې

افغانستان د نړۍ په تاريخ کې د بشري تمدنونو لرغونې زانګوه ده. دغه سيمه د جغرافيايي او پوځي موقعيت له مخې د تاريخ په بېلابېلو وختونو کې د نړۍ د سترو يرغلګرو او ګاونډيو تر تېريو لاندې راغلې ده. ددې سيمې خلک، چې بېلابيل قومونه، توکمونه، فرهنګونه، ژبې او دودونه لري، د نړيوالو تېري کوونکو په وړاندې يو موټی شوي او هغوی ته يې سختې ماتې ورکړې دي.
زموږ د خاورې خلکو له ميلاد څخه د مخه په څلورمه پېړۍ کې د لوی سکندر د يرغلونو پر وړاندې په مېړانه او يووالي د خپلې خاورې دفاع کړې ده. د سکندر د تېري کوونکو او نه ماتېدونکو لښکرو په ګډون يې هر يرغلګر ځواک ته ټکوونکي او کلک ګوزارونه ورکړې دي.

په ۱۹ او ۲۰ پیړۍ کې د برتانیې ښکېلاکګرې امپراتورۍ زموږ پر خاوره بریدونه وکړل، خو د نوموړې امپراتورۍ تېرى کوونکى پوځ څو څو ځلې ددې خاورې د زړورو او مسلمانو بچیانو د جهاد په واسطه له ماتې سره مخامخ شوى دى. د افغانستان او انګلیس د درېو مشهورو جګړو تاریخ د افغانستان د خلکو د یووالي، پیوستون، سرښندنې او اتلولیو ښه شاهد دى.
افغانستان لومړنى هېواد دى چې له انګلیسي ښکېلاکګرو څخه یې خپله خپلواکي تر لاسه کړې په سیمه او نړۍ کې تر ښکېلاک لاندې هېوادونو د خپلواکۍ او آزادۍ غوښتنې په ډګر کې مخکښ شوى دى.
د شلمې پېړۍ په وروستي نیمايي کې د نړۍ لوى قدرت، شوروي اتحاد د خپل پوځي قدرت په اوج کې پر افغانستان تېرى وکړ. په لسګونو زره وسله وال ځواک، چې په پرمختللو پوځي تجهیزاتو سمبال و، د هوا او ځمکې له لارې یې زموږ پر هېواد برید وکړ.
د افغانستان مسلمان او زړور ملت په ټول هېواد کې د شوروي اتحاد د سور پوځ د تېري پر وړاندې ودرېد او په تش لاس، خو په ټینګ ایمان او هوډ د دې خاورې د ټولو اوسېدونکو په یووالي یې جهاد ته دوام ورکړ. یو نیم میلیون شهیدان یې ورکړل او په ملیونونو خلک مهاجر شول. په سلګونو زره یې معلول، کونډې او یتیمان شول، خو په پاى کې یې د شوروي سور پوځ له خپل هېواد څخه ایستلو ته اړ ایست او ازادي یې تر لاسه کړه.

د تېرى کوونکو پر وړاندې د افغانانو د بریالیتوب راز

ټول په دې پوهېږو چې کله افغانستان د تاریخ په بېلابېلو دورو کې د تېري کوونکو تر بریدونو لاندې راغلی، له پوځي پلوه د تېري کوونکو له ځواک سره د پرتلې وړ نه و. نو د نړۍ د لویو قدرتونو پر وړاندې د دغه ملت د بري لامل څه شی و؟
ددغه پوښتنې ځواب په یوې کلمې کې پروت دى؛ د افغانستان ولس یوازې د ایمان په ځواک او په هېوادنۍ مینې، یووالي، پیوستون او د سرښندنې په روحیه پر خپلو دښمنانو برى تر لاسه کړى دى.

فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. یوه ډله دې د انګلیس د ښکېلاک پر وړاندې د افغانستان د خلکو د جګړو په اړه خبرې

وکړي. بله ډله دې د پخواني شوروي اتحاد د تېري پر وړاندې د افغانستان د خلکو د يووالي او پيوستون او پر افغانستان باندې د تېرې په نتيجه کې د شوروي اتحاد د برخليک په اړه خبرې وکړي.

ارزونه

۱. ولې د افغانستان خاوره په بېلابېلو وختونو کې له بهرنيو بريدونو سره مخامخ شوې وه؟
۲. د تېري کوونکو پر وړاندې د افغانستان د خلکو چلن څرنګه و؟ آيا سترو ځواکونو ته يې سر ټيټ کړی او يا ورته تسليم شوی دی؟
۳. له ميلاد څخه دمخه په څلورمه پېړۍ کې زموږ خاوره د کوم نړيوال قدرت تر تېري لاندې راغله او د دغو تېري کوونکو پر وړاندې د افغانانو چلن څه ډول و؟
٤. د انګليس د ښکېلاک پر وړاندې د افغانانو جهاد په سيمه او نړۍ کې څه اغېز رامنځته کړ؟
۵. د شلمې پېړۍ په وروستۍ نيمايي کې زموږ پر خاوره د نړۍ د کوم قدرت له خوا يرغل وشو او پر افغانستان د دغو بريدونو د تېري کوونکي قدرت برخليک څه شی شو؟
٦. د بهرنيو نړيوالو تېري کوونکو د تېريو په وړاندې د افغانستان د خلکو د بري راز څه شی و؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د لوست د موضوع په اړه اووه کرښې مقاله وليکي.

حب الوطن من الایمان

افغانستان زموږ ګران هېواد دی. ساتل او آبادول يې زموږ د ټولو افغانانو ګډه دنده ده. موږ هر يو کولای شو، په يو ډول نه يو ډول خپل هېواد ته خدمت وکړو، ودان يې کړو، د نړۍ له نورو هېوادونو سره يې په ليکه ودروو. خپلمنځي اړيکې ښې کړو، يو بل ته د ورورۍ لاسونه ورکړو او د خلکو ترمنځ يې اتفاق او اتحاد رامنځته کړو. دا احساس په ځانونو کې ژوندی کړو چې د ژوند د ټول برياليتوب، پرمختګ او سوکالۍ راز په يووالي او يو د بل په منلو کې نغښتی دی.

ستاسو په اند له هېواد سره مينه څه معنا لري او د دغه مينې د لا پياوړتيا لپاره څه کول په کار دي؟

هېواد زموږ ګډ کور دی. د کور هر يو غړی دنده لري د خپل کور د ودانولو، ښايسته کولو او د کورنۍ د غړو د خوشاله او سوکاله ساتلو لپاره کار وکړي او هرڅوک له خپل وس او توان سره سم يوه دنده پر مخ بوځي.

له هېواد سره مينه له موږ څخه غواړي چې د خپل هېواد ځمکنۍ بشپړتيا، سياسي، اقتصادي او فرهنګي خپلواکي خوندي کړو. خپله ژبه، فرهنګ او دودونه وساتو. ددې ترڅنګ د نورو هېوادونو د برياليتوب رازونه ومومو، د هغوی له صنعت څخه ګټه واخلو، خپل صنعت او توليد پياوړی کړو او له هغوی سره د ښو دوه اړخيزو اړيکو او ګډو مرستو لارې چارې ولټوو.

له بده مرغه اوس زموږ هېواد او هېوادوال له ناخوالو سره لاس او ګرېوان دي او کړوونکی او

ستونزمن ژوند لري. هېواد مو نه يوازې تر نورو هېوادونو وروسته پاته شوی، بلکې لا نور وران او ويجاړ شوی دی. له يوې خوا جګړو ځپلی او له بلې خوا يې بېوزلي، بېکاري او له علم او پوهې لرېوالی ځوروي. موږ د افغانانو او د دغه هېواد د اوسېدونکو په توګه دنده لرو چې خپل هېواد له دغه ناوړه حالت څخه راوباسو او خپل خلك او ولس نېکمرغه کړو.

د هېوادپالنې غوښتنه داده چې له خپلو شخصي ګټو تېر شو، ملي ګټې او ټولنيزې ګټې غوره وبولو او دمخه يې کړو او په خپل څنګ کې يو بل ومنو. په دې لاره کې له هېڅ ډول ستړياوو او سرښندنو څخه ځانونه و نه سپموو.

زموږ دنده داده چې د هېواد د ورانۍ مخه ونيسو او د دې متل له بېځايه کارولو څخه ډډه وکړو، چې: «نه کار هلته څه کار.» دا خپله ايماني او وجداني دنده وګرځوو چې هېواد، آباد، سمسور، خړوبه او ښېرازه کړو او د هغه د لا آبادۍ لپاره له رغند فکر او ګټور عمل څخه کار واخلو.

د هېواد د عامه شتمنۍ يوې ډېرې کوچنۍ برخې ته زيان رسول، د بېلګې په توګه له يوه دېوال څخه د يوې خښتې بې ځايه کول هم له هېواد سره دښمني ده. موږ ته ښايي يوازې په دې بسنه ونه کړو، چې هېواد مو ودان کړو، بلکې د هېوادپالنې اصلي معنا داده، هغه څوك چې هېواد ورانوي، لاس يې ونيسو او پر وړاندې يې خنډ شو.

زموږ هېواد پالنه دا نه ده چې يخپله بدې وانخلو، بلکې د هېوادپالنې غوښتنه داده چې د بدو اخيستلو مخه ونيسو او د خپل نظام د سمون لپاره هڅه او هاند وکړو.

ټولنيز احساس هم ټولنه او هم هېواد ښېرازه کوي اوهم يې وګړي سوکاله او د ښه ژوند خاوندان کوي.

که موږ هر يو د ټول افغانستان په اړه فکر وکړو او د افغان ولس د ښېرازه کولو لپاره په ګډه متې راونغاړو، نو بيا به مو هېواد ودان، پرمختللی او موږ به نېکمرغه شو.

يو شاعر له هېواد سره د مينې په اړه ډېر خوږ شعر ويلی دی، چې ستاسو د احساس د پياوړتيا لپاره يې دلته راوړو:

زما وطنه

ای زمـــا وطنـــــه د لعلونو خـــزانې زما
ستــــا هره دره کې دي د تورو نښــــانې زما
ستا سر چې وې ټيټ نو به زه شان او شوکت څه کړمه
ته چې خوار و زار يې زه به مال او دولت څه کړمه
ته چې وران ويجاړ يې زه به خوب او راحت څه کړمه
مسته به دې خاوره کړم په وينې مستانې زمـــا

ای زما وطنه

عقل مې ایرې شه ستا لپـــــــاره د فکرونو نه
سترګي مې قربان شـــه ستا لپاره د سوچونو نه
ځار شمه قــربان شم ستا د خاورو د کورونو نه
ستا زړه کې پرتې دي ټولې تلې زمانې زمــــا
ای زما وطنه

یا به دې زه سیال کــــړمه وطنه د جهــــان
یا به ستا په ښنو کې توري خاورې کړمه ځــان
ځان به درې ورې کړم خو تا به کـــــړم ودان
نر یمه، پښتون یم تاته یادې افسانې زمــــا
ای زما وطنه

غني خان

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي او د پورته شعر د مفهوم په اړه دې خبرې وکړي، بیا دې د ډلو استازي نورو ټولګیوالو ته بیان کړي.

ارزونه

۱ - خو تنه زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او و دې وایي چې د دوی په اند «حب الوطن من الایمان» څه معنا لري.
۲ – یو تن زده کوونکی دې د شخصي او ملي شتمنیو توپیر څرګند او بېلګې دې وړاندې کړي.
۳ – دا مفهوم څنګه څرګندولای شئ چې شخصي ګټې په ملي ګټو کې نغښتې دي؟ یو تن زده کوونکی دې د نورو په وړاندې خپل نظر څرګند کړي.
٤ – دوه تنه زده کوونکي دې پورته ترانه په ښکلي غږ ووایي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د هېوادپالنې په اړه په کورونو کې یوه مقاله ولیکي او په بل ساعت کې دې یې ټولګي ته راوړي.

د افغان ولس ځانګړتیاوې

الله تعالی یو شمېر ولسونو ته ځینې خویونه او دودونه ورکړي وي چې په نورو ولسونو کې په روښانه ډول نه تر سترګو کېږي. دا دودونه او عادتونه د هغه ولس ځانګړتیاوې بلل کېږي. افغانان هم د ځینو صفاتو او خصلتونو له مخې د تاریخ په اوږدو کې ځلیدلي او د ویاړ چارې یې تر سره کړې دي. دا ویاړنې کومې دي او د کومو مهمو ځانګړتیاوو له مخې ویاړلي او پرتمین ولس بلل کېږي؟ په دې لوست کې به دې پوښتنو ته ځواب وویل شي.

د افغانستان خلکو ته الله تعالی ځینې ځانګړتیاوې ورکړي چې د هغو له امله د تاریخ په اوږدو کې نومیالي او سرلوړي پاتې شوي دي. د نړۍ په کچه سترې کارنامې لري، په سختو وختونو کې یې هم خپله خپلواکي ساتلې او هم خپلو ګاونډیو ولسونو او هېوادونو ته د لارې مشال شوي، له دې امله د نړۍ پوهانو افغانستان د آسیا زړه بللی دی.

کله چې د اسلام مبارک دین زموږ هېواد ته راورسېد، د افغانستان خلکو په ډېره مینه قبول او

د ختيځ او شمال په لور يې د هغه په خپرولو کې ستره ونډه سرته ورسوله. افغانانو انګليسان په داسې وخت کې مات کړل، چې امپراتوري يې له ختيځه تر لوېديځه غځېدلې او لښکرې يې د هغه وخت تر ټولو سنبال پوځونه ګڼل کېدل. همدا راز افغانانو د شوروي سرو لښکرو ته په داسې حال کې ماتې ورکړه چې په لومړي سر کې دې ولس ته په مادي لحاظ د جهاد بريالیتوب يو څه ناشونی کار برېښېده.
د افغانستان خلک ډېر غوره دودونه، خويونه او ځانګړتياوې لري، چې ځينې مهمې يې په لاندې ډول دي:

دينداري: د افغانستان وګړي مسلمانان دي، د اسلام د مبارك دين په لارويتوب وياړي. د علماوو، اسلام ته د بلونکو او پر اسلام مينو خلکو درناوی کوي. له هغه چا کرکه کوي، چې په دين کې لټې او تنبلي وښيي.

زيار او کوښښ: افغانان زيارکښ خلك دي، ستونزې او ربړې ګاللی شي، د سختو چارو په ترسره کولو کې له زغم څخه کار اخلي. همدا خوی دوی ته وړتيا ورکوي چې د مېړانې دريځ وساتي او زور زياتي ته سر ښکته نه کړي.

زړه سوی او انصاف: افغانان د زورورو په وړاندې د غرونو په څېر درېږي، خو پرکمزورو زور زياتی بد ګڼي، په زړه سوي او د مظلوم په لاسنيوي وياړي.

د امانت ساتل او وفا: افغانان د امـــــانت د ساتلو خوی خوښوي، په وعده وفا د مېړونوکمال شمېري، په امانت کې خيانت او د وعدې پر وړاندې جفا ناځواني او د شرم چاره بولي.

سرښندنه او ايثار: ايثار او قرباني په افغاني کلتور کې منل شوی غوره خصلت دی.د خپلو ګټو پر ځای د نورو ګټو ساتلو ته سرښندنه وايي. په دې خوی د بشري ټولنې تر منځ يووالی ټينګېږي او ټولنه د نېکمرغۍ په لور پر مخ ځي.
د پورته غوره خويونو تر څنګ ځينې نور ښه اخلاق لکه د ښځو درناوی، ميلمه پالنه، حيا او ناموس ساتنه هم د افغانانو له ځانګړتياوو څخه شمېرل کېږي.
موږ د افغانستان د اوسني او راتلونکي نسل په توګه دا دنده لرو چې ښه خويونه پياوړي او له ناوړو څخه ځان وساتو.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو کې د پورته ښو ځانګړتیاوو ترخنګ د افغانانو نور ښه خویونه هم ولیکي او له نورو ټولګیوالو سره دې یې شریک کړي.

ارزونه

١. افغانان په تاریخ کې نومیالي خلک دي، د دې وینا په ثابتولو کې دوې بېلګې د دلیل په توګه وواياست.

٢. د افغانانو د دینداری، امانتداری او وفا ځینې بېلګې بیان کړئ.

٣. د زیارګاللو په ورتیا په یو ولس کې کوم کمالونه رامنځته کېږي؟

٤. زړه سوی، ایثار او قرباني څه ډول صفتونه دي؟

کورنۍ دنده

د خپلمنځي شخړو او جګړو د زیانونو په اړه یوه مقاله ولیکئ، چې له یوه مخ څخه لږه نه وي.

شهيد محمد هاشم ميوند وال

زموږ هېواد د ملي اتلانو ټاټوبی دی. د هغوی ياد زموږ تېر تاريخ ژوندی کوي. موږ د هغوی د ژوند په لارو چارو پوهوي او لارښوونه راته کوي چې د هغو د پښو پر پلونو پل کېږدو او هېواد ته د خدمت وړ وګرځو. دلته د هېواد د يو بل نوميالي او پر هېواد او هېوادوالو مين شخصيت، محمدهاشم ميوندوال يادونه کوو او د هغه ژوند ته يو ځغلند نظر اچوو.

شهيد محمد هاشم ميوندوال زموږ د ګران هېواد له وتلو سياسي او فرهنګي څېرو څخه دی.
محمد هاشم ميوندوال د ملا عبدالحليم زوی، پر ۱۲۹۸ لمريز کال په کابل ښار کې زېږېدلی دی. کورنۍ يې اصلا د غزني ولايت د مقر ولسوالۍ اوسېدونکې وه.
ميوندوال خپلې زده کړې د کابل ښار د غازي او حبيبيې په لېسو کې بشپړې کړې. د خپل لوړ استعداد له امله يې په مطبوعاتو او ژورنالېزم کې کار پيل کړ. نوموړي د انيس ورځپاڼې د مدير، په هرات کې د اتفاق اسلام ورځپاڼې د مدير، د دايرة المعارف د مدير او وروسته د مطبوعاتو د مستقل رئيس په توګه دندې تر سره کړې دي. ميوندوال د خپلې پوهې او سياسي درايت له امله د بهرنيو چارو وزارت د سياسي مرستيال، په پاکستان او د امريکا په متحدو ايالتونو کې د افغانستان

د سفیر په توګه کار کړی دی.
میوندوال د مطبوعاتو او ډیپلوماسۍ په برخه کې ښه ځلېدلی او د هغه وخت په حکومت کې یې د مطبوعاتو د وزیر په توګه دنده سرته رسولې ده. میوندوال د خپلې ورتیا او پوهې پر بنسټ د هغه مهال د پاچا له خوا د افغانستان د صدر اعظم په توګه د وخت ولسي جرګې ته د باور تر لاسه کولو لپاره ورویېژندل شو. میوندوال د خلکو له استازو څخه د باور رایه تر لاسه او څه ناڅه دوه کاله یې د صدراعظم په توګه دنده سرته ورسوله.
میوندوال د خپلې صدارتي دندې پر مهال د افغانستان هر اړخیز پرمختګ ته، په ځانګړي ډول، پوهنې، لوړو زده کړو، صنعت او کرنې ته زیاته پاملرنه وکړه او په دې لاره کې یې بریالي ګامونه پورته کړل. میوندوال هیله لرله افغانستان د یوه آزاد او مستقل هېواد په توګه له ګاونډیانو او نړۍ سره ښې اړیکې ولري؛ له همدې امله یې کوښښ کاوه چې له نړۍ سره د افغانستان دپلوماتیکې اړیکې پراخې شي.
شهید میوندوال د هغه وخت د شوروي اتحاد له بد نیت څخه ډار درلود چې د کمونیزم د پراخېدو مشري یې کوله، ځکه خو یې هڅه وکړه په افغانستان کې د شوروي اتحاد د اغېز او د کمونیستي افکارو د خپرولو مخه ونیسي.
میوندوال د رسمي کارونو ترڅنګ د قلم او لیکوالۍ لېوال و، له دې امله یې فرهنګي کارونو ته ځانګړې پاملرنه درلوده.
مرحوم محمد هاشم میوندوال په هېواد کې د ټولنیز عدالت د ټینګښت، د بېوزلۍ او وروسته پاتېوالي د له منځه وړلو په لاره کې هلې ځلې او مبارزه وکړه.
شهید میوندوال وصیت کړی و چې له مړینې وروسته یې شخصي شتمني او استوګنځی بیت المال ته وسپارل شي.
په افغانستان کې شوروي پلوو کمونیستي بهیرونو شهید محمد هاشم میوندوال د خپل نفوذ او کمونیستي مفکورو د خپرولو پر وړاندې ستر خنډ باله، له همدې امله یې د ۱۳۵۲ هـ. ش. کال د سرطان د ۲۶ نېټې له کودتا وروسته د یوې توطیې په ترڅ کې بندي او وروسته یې په شهادت ورساوه.
له شهید استاد منهاج الدین ګهیځ وروسته، محمد هاشم میوندوال لومړنی ځلېدلی شخص و، چې د کمونیزم د پلویانو په لاس په شهادت ورسېد.
افغانان به د خپل ګران هېواد د پرمختګ او ترقۍ لپاره د شهید محمد هاشم میوندوال خدمتونه هېر نه کړي.

فعالیت

زده کوونکي دې پر دوو ډلو وویشل شي، لومړۍ ډله دې د شهید محمد هاشم میوندوال د فرهنګي فعالیتونو په اړه او دویمه ډله دې د نوموړي د سیاسي خدمتونو په اړه یو له بل سره خبرې اترې وکړي او لنډيز دې ټولګیوالو ته واوروي.

ارزونه

۱- محمد هاشم میوندوال څوک و او چیرته زیږېدلی و؟
۲- د شهید محمد هاشم میوندوال د مهمو دندو نومونه واخلئ.
۳- شهید میوندوال د افغانستان د پرمختګ لپاره څه خدمتونه کړي دي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د شهید محمد هاشم میوندوال په اړه معلومات تر لاسه او په ټولګي کې دې بیان کړي.

ولې له خپل هېواد، افغانستان سره مینه لرو؟

افغانستان زموږ ښکلی هېواد دی. موږ له خپل هېواد سره مینه لرو. تل د خپل هېواد د پرمختګ او سمسورتیا او د هېوادوالو د سوکالۍ په فکر کې یو. له هېواد سره مینه او دوستي له هېواد سره د وفادارۍ نښنه ده. په دغه لوست کې به دې اړه لا زیات معلومات ترلاسه کوو.

د افغانستان مادي او معنوي شتمني

موږ باید د خدای جل جلاله شکر پرځای کړو؛ ځکه په خپله مهربانۍ سره یې موږ له نیستۍ څخه هست کړي او د ژوندانه له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، موږ یې د افغانستان په نامه په یوه اسلامي هېواد کې پیداکړي یو. زموږ هېواد افغانستان له طبیعي پلوه د نړۍ له ښکلو هېوادونو څخه شمېرل کېږي. دغه هېواد د لوړو دنګو غرونو او ځپاندو سیندونو، شنو درو او هوارو دښتو په لرلو د هر لیدونکي سترګو ته روښنايي ورکوي او زړونه یې غوړوي.

دغه راز زموږ هېواد تر ځمکې لاندې شتمنیو له امله د سیمې د هېوادونو په پرتله ډېر بډای هېواد دی. ګرانبیه ډبرې یې نړیوال شهرت لري، لکه، د بدخشان لعل یې د خاصو او عامو متل دي.

د افغانستان خاوره کرنیزه او د څارویو روزنې ته برابره ده. افغانستان ډېره ښه هوا او اوبه لري، اوبه يې خوږې او رڼې، خواږه يې ګټور او مېوې يې خوږې او خوندورې دي. افغانستان د ځيرکو او پوهو خلکو د موجوديت له امله د لرغونو زمانو راهيسې د بېلابېلو تمدنونو زانګو وه. بلخ د تاريخ له ډېرو لرغونو مدنيتونو او ښارونو څخه شمېرل کېږي.
زموږ هېواد افغانستان په خپله غېږ کې نابغه ګان، پوهان او مشران روزلي دي چې کتابونه، اثار او افکار يې په بېلابېلو علومو او فنونو کې د بشري او اسلامي وياړنو او فرهنګونو يوه برخه جوړوي. د امام اعظم ابوحنيفه رحمه الله عليه، ستر عارف خواجه عبدالله انصاري، امام ابو احمد غزالي، ابوريحان البيروني، ابن سيناى بلخي، سنايي غزنوي، جلال الدين محمد بلخي، پير روښان، عبدالرحمان بابا، خوشحال خټک، ميا فقيرالله جلال آبادي او سيد جمال الدين افغان په څېر پوهان، حکيمان، فيلسوفان، متصوفان او د تورې او قلم خاوندان لري.

افغانستان پر موږ ګران دی

د افغانستان خلک خدای پال، متدين او پر آزادۍ مين دي. خپل هېواد وربانديې ګران دی. که کله دا هېواد د دښمنانو تر بريدونو لاندې راغلی او يا له ګواښ سره مخ شوی، افغانان د همدغو ښو ځانګړتياوو د لرلو له امله په يووالي او اتفاق راپاڅېدلي او له خپل هېواد څخه يې دفاع کړې ده. د شلمې پېړۍ په لومړيو کې انګليسانو او په دې وروستيو کې د پخواني شوروي اتحاد سرو لښکرو زموږ د هېواد د نيولو او زموږ د ديني او ملي وياړنو تر پښولاندې کولو لپاره بريدونه وکړل، خو د افغانانو له سخت غبرګون سره مخامخ او سرماتي او غاښ ماتي له هېواد څخه وتلو ته اړ ايستل شول. د همدغو ځانګړتياوو او خويونو له مخې افغانستان د نړۍ د امپراتورانو د مړستون او هم د اسيا د زړه په نامه ياد شوی دی.
له همدې امله موږ له خپل هېواد افغانستان سره د زړه له کومې مينه لرو او د هغه له پولو څخه د دفاع لپاره هر ډول سرښندنې ته تيار يو. موږ په خپل اسلامي هېواد، متدينو، سرښندونکو او باتورو خلکو وياړو.
موږ سبق وايو او زيار باسو چې د هېواد په ګټورو غړو بدل شو او د خپل هېواد د ودانۍ او بيارغاولو لپاره کار وکړو. هېواد پالنه د وفادارۍ او مېړانې نښه ده. موږ د افغانستان اوسېدونکي، ټول له يو بل سره خويندې او ورونه يو، يو له بل سره مينه لرو او درناوی يې کوو.

هېوادپالنه له نورو خلکو څخه د کرکې کولو په معنا نه ده

باید هیره نه کړو هېوادپالنه په دې معنا نه ده چې موږ له نورو ملتونو او هېوادونو څخه کرکه ولرو او نورو ته په سپکه نظر وګورو. موږ د بشري ټولنې یوه برخه یو. له دې امله ټولو سوله غوښتونکو او خیرغوښتونکو انسانانو ته درناوی لرو، په تېره بیا له مسلمانانو سره په هر ځای کې چې وي، مینه لرو او درناوی یې کوو. ټول مسلمانان له یو بل سره خویندې او وروڼه دي. که هېوادونه مو جلا دي، زړونه مو یو دي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. د افغانستان د دیني او فرهنګي ویاړنو په هکله دې خبرې وکړي او په پای کې دې نتیجه د خپل استازي په واسطه ټولګیوالو ته وړاندې کړي.

ارزونه

۱. موږ ولې د خدای جل جلاله شکر اداء کوو؟
۲. ولې افغانستان په لرغونو وختونو کې د بېلابېلو تمدنونو زانګو وه؟
۳. د افغانستان خلکو د اسلام پر سپېڅلي دین له مشرف کېدو وروسته اسلام ته څه خدمت وکړ؟
٤. د افغانستان د دوو سترو پوهانو نومونه واخلئ
٥. د افغانستان خلکو د شلمې پېړۍ په لومړیو او وروستیو کې کومې امپراتورۍ ته ماتې ورکړه؟
٦. ولې افغانستان د امپراتوریو مرستون نومول شوی دی؟
۷. ولی پر موږ خپل هېواد ګران دی؟
۸. هېواد پالنه له نورو څخه د کرکې په معنا نه ده. دغه مطلب بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د هېواد پالنې په اړه یوه مقاله ولیکئ چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

ازادي د الله تعالی نعمت او انساني حق دی

ازادي څه مفهوم لري؟ په تېرو زمانو او بشري تمدنونو کې ازادي څنګه وه؟ اسلام څرنګه انسان ته ازادي په برخه کړه؟ څرنګه کولای شو له خپلې ازادۍ څخه په سمه او معقوله توګه ګټه واخلو؟ په دغه لوست کې به دغو پوښتنو ته ځوابونه وړاندې کړو.

د ازادۍ مفهوم

الله تعالی انسان پیدا کړ. هغه ته یې عقل او اراده ورکړه. په دې ورکړې سره یې هغه پر نورو مخلوقاتو غوره وباله. الله تعالی انسان پیدا کړ چې د خپل خالق او واحد خدای (جل جلاله) عبادت وکړي، په عزت، کرامت او سرلوړۍ سره ژوند تېر کړي، خو لیدل کېږي چې ځینې انسانان په مختلفو پړاوونو کې د طغیان او سرغړونې له امله د خپلې هوا او هوس تابع شوي او یا یې د ناپوهۍ له امله د نورو انسانانو غلامي منلې ده. ازادي د الله تعالی نعمت، پېرزوینه او د انسان طبیعي حق دی. باید انسان له دغه الهي نعمت څخه ګټه پورته کړي او څوک له هغه څخه دغه طبیعي حق سلب نه کړي.

ازادي د اسلام له نظره

پوهانو او بشري تمدنونو د ازادۍ ډول ډول تعریفونه کړي دي؛ په ځینو فکري نظریو او د نړۍ په سیاسي نظامونو کې د انسان ازادي په بشپړه توګه سلب شوې. په اروپا کې د منځنیو پېړیو اوږد دوران او د شلمې پېړۍ سوسیالستي نظامونه یې څرګند مثالونه دي.

د منځنیو پېړیو له اوږد پړاو او په لوېدیځ کې د لبرالیزم د مفکورې له څرګندیدو وروسته، ازادي په مطلقه بڼه مطرح شوه چې د انسانانو او بشري ټولنو لپاره یې ناوړې پایلې رامنځته کړې او لا تر اوسه پورې ورسره بشریت لاس او ګریوان دی.

د اسلام سپیڅلي دین په داسې وخت کې ظهور وکړ چې بشریت د مریيتوب او فکري اختناق پر ځنځیرونو تړلی و.

د اسلام ستر پیغمبر صلی الله علیه وسلم مبعوث شو، ترڅو بشریت له هر ډول فکري اختناق او د مریيتوب له قید او بند څخه ازاد کړي. له همدې امله ډېر هغه کسان چې تر ټولو د مخه یې د اسلام سپېڅلی دین او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم رسالت قبول کړ، مریان، بیوزلي او کمزوري کسان وو. په اسلامي فتوحاتو کې د مسلمانانو شعار دا و: موږ راغلي یو، انسان د انسان له اسارت او بنده ګۍ څخه ازاد کړو، ترڅو د یو الله عبادت او بنده ګي وکړي. د ازادۍ او برابرۍ همدا شعار و چې په ډېره لږه موده کې د اسلام سپېڅلی دین د دنیا ګوټ ګوټ ته ورسېد او بشریت یې له هر ډول اسارت او بنده ګۍ څخه وژغوره.

څنګه کولای شو له خپلې ازادۍ څخه سمه ګټه پورته کړو؟

سره له دې چې ازادي له ستر او لوړ ارزښت څخه برخمنه ده، خو بیا هم مطلقه ازادي نشته، ځکه مطلقه ازادي د انسان د فطرت مخالفه ده او انسان د انسانیت له لوړ مقام څخه د څارویو ټیټ مقام ته رسوي. له دې امله ځینو مسلمانو پوهانو د ازادۍ پېژندنه داسې کړې ده: پرته له دې چې خپل ځان او یا نورو ته زیان ورسول شي، له خپل حق څخه ګټه پورته کول ازادي بلل کېږي.

هېڅوک حق نه لري د ازادۍ په نامه خپل ځانته زیان ورسوي. له همدې امله په اسلام کې ځان وژنه او ځان ځورول او تعذیب حرام ګڼل شوی دی.

همدارنګه انسان دا حق نه لري، د ازادۍ په نامه نورو خلکو ته زیان ورسوي، لکه چې ویل شوي، د هر شخص د ازادۍ پوله تر هغه بریده ده چې د نورو ازادۍ ته زیان و نه رسېږي.

څرنګه چې څوک حق نه لري ستا پر ازادۍ تېری وکړي، ته هم دا حق نه لرې د نورو پر ازادۍ تېری وکړې.

مثلاً یو شخص نشي کولای د ازادۍ په نامه خپل ګاونډي ته زیان ورسوي یا تردې نامه لاندې، چې دی ازاد او خپلواک دی، د خپل کور خځلې او ناپاکي د خلکو د تلو راتلو په لاره کې واچوي. یا یو زده کوونکی د ازادۍ ترنامه لاندې د ښوونځي په لاره کې خلک وځوروي، یا د خلکو کوړونو ته کاڼي واچوي، یا دښوونځي وسایل او توکي مات کړي. هر انسان دنده لري له ازادۍ څخه په داسې ښه ګټه پورته کړي، چې د نورو ازادیو ته زیان ونه رسېږي.

حقیقي او ریښتني ازادي داده چې انسان خپل حق او د نورو حقوق و پېژني او رعایت یې کړي. حقیقي ازادي داده چې یو انسان پر بل انسان ظلم او تېری ونه کړي او نه چاته اجازه ورکړي چې پر هغه ظلم او تېری وکړي. حقیقي ازادي داده چې انسان د حق په ویلو کې له هېچا څخه ونه وېرېږي،له بېوزلو او کمزورو څخه دفاع وکړي او د اړو او ضعیفو خلکو مرسته وکړي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې له خپله انده ازادي وڅېړي. د ډلو نظر دې توحید شي او استازي دې یې نورو ټولګیوالو ته واوروي.

ارزونه

۱. د ځمکې پرمخ د انسان دنده او مکلفیت څه دی؟
۲. د انسانانو د ازادۍ کیفیت په تېرو دورو او په ځینو فکري مکاتبو او بشري نظامونو کې څنګه و؟
۳. د اسلام سپېڅلي دین مسلمانان څرنګه ازاد کړل؟ په فتوحاتو کې د مسلمانانو شعار څه و؟ څرګند یې کړئ.
٤. آیا د انسان ازادي مطلقه ده؟ د مطلقې ازادۍ زیانونه څه شی دي؟ څرګند یې کړئ.
٥. د لوست په رڼا کې د ازادۍ لپاره یو تعریف بیان کړئ.

کورنۍ دنده

تردې سرلیک لاندې (له خپلو آزادیو څخه څرنګه ګټه پورته کړو) یوه مقاله ولیکئ.

اسلام د مسلمانانو د ملي يووالي بنسټ دی

وحدت او يووالی پياوړتيا او بې اتفاقي د کمزورۍ او بېوسۍ لامل دی. د اسلام دين په مسلمانانو کې د وحدت او اتحاد په رامنځته کولو او ټينګولو کې ارزښتمن رول لري. په دغه لوست کې به په مسلمانانو کې د يووالي په راوستلو کې د اسلام د دين د اغېز په اړه معلومات تر لاسه کړو.
اسلام د توحيد دين دی. خپل لارويان تل په خپلو منځونو کې اتحاد او پيوستون ته رابولي، له تيت او پرکوالي او بې اتفاقۍ يې منعه کوي.

قرآن کريم د انسانانو ترمنځ د وحدت پر اصل د ټينګار لپاره مسلمانان يو د بل ورونه ګڼلي؛ په دې معنا چې مسلمانان پر هر ځای کې د توکم، ژبې او نژاد له په پام کې نيولو پرته سره وروڼه دي. د هغوی ترمنځ اړيکې بايي د همدغه اصل پر بنسټ، يعنې د ورورګلوۍ پر بنسټ ولاړې وي.
ورور له ورور سره ملګرتيا او دوستي لري او يو د بل خير او ښېګڼه غواړي. له همدې امله په قرآن کريم او د ګران پيغمبر په احاديثو کې ځو ځو ځلې پر دې ټکي ټينګار شوی چې مسلمانانو ته بايي په خپلو منځونو کې يوه ټوټه او متحد واوسي او داسې کار ونه کړي چې د هغوی ليکې ټوټې ټوټې او له يو له بله جلا شي.
الله تعالی په قرآن کريم کې مسلمانانو ته د يووالي امر کړی، فرمايي: ﴿وَاعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا

﴿وَلاَ تَفَرَّقُواْ﴾(آل عمران ۱۰۳)؛ ژباړه: د الله تعالی په رسی (د اسلام په دین) منګولې ښخې کړئ او تیت او پرک کېږئ مه.

الله تعالی په یوه بل آیت کې مسلمانان له تنازع او بې اتفاقی څخه منع کوي؛ ځکه بې اتفاقي د مسلمانانو د کمزورۍ او ځواک د له منځه تللو لامل کېږي.

د اسلام له انده، عقیده او ایمان یوه پیاوړې اړیکه ده چې مسلمانان له یوه بل سره نښلوي؛ هر څومره، چې دا اړیکه غښتلې وي، په هماغه کچه د مسلمانانو تر منځ وروروګلوي او یووالی قوي کېږي.

د افغانستان مسلمان ولس، چې له بېلابېلو قومونو او توکمونو څخه جوړ شوی دی، د اسلام د سپېڅلي او انسان جوړوونکي دین د ارزښتونو او احکامو په لاروی د [لا اله الا الله محمد رسول الله] د سپېڅلې کلمې او د توحید د بیرغ تر سیورې لاندې یو او د واحد بدن په توګه سره ژوند کوي. ددې خاورې ربښتیني زامن د خپلې اسلامي دندې په پېژندلو د هر راز تعصب او بې اتفاقی پر وړاندې مبارزه کوي او هېچا ته اجازه نه ورکوي د افغان واحد ولس په منځ کې د بې اتفاقی تخم وکري او زموږ د مسلمانو ورونو د کمزورۍ او تفرقې لامل شي.

زموږ دین او عقیده حکم کوي یو د بل تر څنګ د ورونو په توګه سره واوسېږو، د یو بل په خوښۍ او غم کې ځانونه شریک وبولو او داسې کار ونه کړو چې خدای مه کړه زموږ د ملي یووالي د کمزوریتوب او بې اتفاقی لامل شي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د هېوادوالو تر منځ د وروګلوۍ او اتفاق په اړه خبرې اترې وکړي او د ډلو استازي دې نتیجه نورو زده کوونکو ته بیان کړي.

ارزونه

۱ – اتفاق ولې د ولسونو د پیاوړتیا او بې اتفاقي د ضعف او کمزورۍ لامل کېږي؟

۲ – قرآن کریم ولې مسلمانان یو د بل وروڼه ګڼلي دي؟

۳ – تر ټولو پیاوړې اړیکه، چې مسلمانان یو تر بله نژدې کوي، کومه ده؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې "د مسلمانانو په یووالي کې د اسلام رول" تر نامه لاندې یوه مقاله ولیکي چې تر اوو کرښو لږه نه وي

ملي لندۍ

په تېرو لوستونو کې مو له هېواد سره د مینې په اړه بېلابېل لوستونه ولوستل. هېواد ته د خدمت او له هغه سره د مینې لارې چارې مو وپېژندلې. د هغو نومیالیو ژوندلیک او د هغوی کړه وړه مو ولوستل چې د خپل ژوند په اوږدو کې يې ولسونه ویښتیا، یووالي او وحدت ته په وینا او عمل رابللي او د هېواد په وړاندې يې خپل حق سرته رسولی دی.

په دې لوست کې ګورو چې پښتو لنډۍ له هېواد پالنې سره د مینې او احساس په اړه څومره بډاینه لري او په څه ډول خلک رابولي چې هېودا ته خدمت وکړي، ودان يې کړي او خپلواک يې وساتي.

تاسو د پښتو لنډیو او د هغو د جوړښت په اړه څه معلومات لرئ؟

لنډۍ د پښتو ژبې د ولسي ادبیاتو یوه ارزښتمنه او مهمه برخه جوړوي. ولسي ادب د ټولنې د ادب ګړنی (شفاهي) برخه ده، د خلکو په خولو کې جاري وي او له یوه نسل څخه بل نسل ته لېږدول کېږي. د ولسي ادب لمن خورا پراخه ده. کیسې، نکلونه، متلونه، سندرې، لنډۍ او نور توکي پکې شامل دي.

دا توکي ټول د یوې ټولنې او یو ولس ګډ مال او پانګه ده، ویونکی او لیکوال يې څرګند نه وي،

هېڅوک يې خپل ځانته نشي منسوبولای.

لنډۍ د بنې او منځپانګې له مخې ځانګړې جوړښت لري. لنډۍ له دوو مسرو څخه جوړېږي. لومړنۍ مسره يې لنډه او نهه څپې (سېلابه) او دويمه يې اوږده او ديارلس څپې وي. په لنډيو کې هر راز مطالب ځايېږي. د بېلګې په توګه مينه، ښکلا، وصال، بېلتون، سرښندنه، هېواد پالنه او نور.

پر هېواد د پرديو د يرغلونو او د هغه پر وړاندې د افغاني شازلميو د مېړانې پر مهال افغاني ښځو هم له هغوی سره اوږه په اوږه برخه اخيستې، خواړه، اوبه، کارتوس، درمل، ملهم او پټۍ يې ور رسولې او د جګړې لپاره يې هڅولي دي. لاندې لنډۍ وګورئ:

په ناموس ننګ په وطن جنګ دی   د وطن جنګ ته په غورځنګ ورځه مينه

يا هغه مهال چې د ميوند په دښته کې افغاني غازيان له يرغلګر دښمن سره په توده جګړه بوخت وو، خو د سختې ګرمۍ او د اوبو او خوراکي توکو د نه رسېدو له امله نږدې وو چې افغاني لوری ماتې وخوري. په دې وخت کې پېغله ملاله د جګړې ډګر ته رادانګي، له مړژواندي بېرغچي څخه، چې د ټپ له امله پر ځمکه لوېدلی و، بېرغ راپورته کوي او غازيانو ته داسې ناره کوي:

که په ميوند کې شهيد نه شوې   خدايږو لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه

د ملي او حماسي لنډيو شمېر زيات دی. ټولې يې له هېواد سره د مينې، پر هېواد د ننګ او غيرت او له هېواد څخه د پرديو د شړلو په اړه ويل شوي دي.

وګورئ:

خاونده سل ځلې ژوند راکـــړې   چې د وطن په مينه سل ځلې مړ شمه

بل خوا وايي:

يو خوا ته ننګ بل خواته مرګ دی   مرګ مې قبول دی بې ننګي نه قبلومه

يوه پښتنه مېرمن نارينه پر هېواد د غليم د بريد د شنډولو لپاره هڅوي او وايي:

غزا ته لاړ شـــه چې شهيد شې   د نغري غاړه کې نشتـــــه جنتونه

په بل ځای کې يوه مېرمن د خپل جانان د غيرت په اړه وايي:

جانان مې جنګ کې توره وکــړه   ځکه همزولو کې سرلوړې ناسته يمه

يو افغان ځوان، چې پر هېواد يې د ځان شهادت ارمان دی، وايي

بيرغ مې سور په قبر هسک کـړئ   په شهادت د خپل وطن جنت ته ځمه

د پښتو د ولسي ادبياتو لمن له ډېرو ملي او حماسي لنډيو څخه ډکه ده. د هغوی لوستل، زده کړه او پر هغوی عمل کول د هېواد په اړه زموږ روحيه لوړوي او د هېواد پالنې په اړه مو احساسات راپاروي.

په پای کې دا لاندې لنډۍ ولولئ، پر مفهوم يې ځانونه پوه کړئ او خوند ترې واخلئ:

وطن زمـــــا د تن جــــامه ده — د تن جامه به لکه ګل غونډې ساتمه
وطن دې شمــــــع ته پتنګ یې — جانانه ژر شه په وطن وکـــړه ننګونه
وطن مې ګــــــل زه یې بلبل یم — د بلبلانو چغار تل په ګلـــــــو وینه
د آزادۍ په لار کـــې مــــړ شې — چې جنازه دې د اسمان ملکې وړینه
خـــدایه هغه ساعت به کوم وي — چې د وطن په بیرغ وشیندم ګلـــونه
په ناموس ننګ په وطن جنګ دی — دوطن جنګ ته په غورځنګ ورځه مینه
تل په زحمت پسې راحـــت وي — چا چې زحمت لیدلی وي راحت به وړینه
خـــال به د یـــار له وینو کېږدم — چې شینکي باغ کې ګل ګلاب وشرموینه

فعالیت

زده کوونکي دې په څو ډلو وویشل شي، لومړۍ ډله دې د لنډۍ د ډولونو په اړه او دویمه ډله دې د لنډیو د اغیزو په اړه په خپل منځ کې خبرې اترې وکړي او پایله دې ټولګیوالو ته بیان کړي.

ارزونه

۱- کومو اشعارو ته لنډۍ ویل کېږي؟
۲- د لنډیو ډولونه په ګوته کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې له همزولو او د کورنۍ له غړو لس لنډۍ راټولې او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي او نورو زده کوونکو ته دې ووایي.

د پوهاند شهید غلام محمد نیازي یاد

شهید پوهاند غلام محمد نیازی زموږ د هېواد یو نامتو شخصیت و. د دې لپاره چې د هغه پر ژوند لیک پوه شو او هېواد ته د خدمت جوګه شو، په دې لوست کې د هغه له شخصیت سره اشنا کېږو.

غلام محمد نیازی په ۱۳۱۱ لمریز کال کې د غزني ولایت د اندړو په ولسوالی کې په یوه دیندراه او علم دوسته کورنی کې زېږېدلی دی.کورنی یې پرې د اسلام له ستر پیغمبر حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم سره د ډېرې مینې له امله د غلام محمد نوم کېښود.

زده کړه

شهید نیازي خپلې لومړنۍ زده کړې د علي هجویري په ښوونځي کې، چې په هماغه ولسوالی کې و، پیل کړې. نوموړی ځیرک او زیارکښ هلک و. درسونه یې په ډېره مینه لوستل او د نن کار یې سبا ته نه پرېښود. په ټولو ټولګیو کې یې لوړې نومرې تر لاسه کولې. لومړنۍ دوره یې په اعلی درجه پای ته ورسوله. د منځنیو زده کړو لپاره د کابل ښار ته راغی او د امام ابوحنیفه په مدرسه

کې شامل شو. غلام محمد نیازی له نوموړې مدرسې څخه هم په لوړه درجه فارغ او د لوړو زده کړو لپاره مصر ته ولېږل شو. نوموړی د الازهر د اسلامي پوهنتون د اصول دین له پوهنځي څخه د حدیثو د علم په څانګه کې ماستري واخیسته او په ۱۳۳٦ لمریز کال کې هېواد ته راستون شو.

هېواد ته راتګ، اداري او علمي فعالیتونه

استاد غلام محمد نیازی هغه مهال هېواد ته راستون شو چې د اسلام پېژندنې په څانګه کې ترې یو متخصص او ماهر شخص جوړ شوی او د کمال لوړې درجې ته رسېدلی و. له دې امله د کابل پوهنتون د شرعیاتو د پوهنځي د رئیس په توګه وټاکل شو.

نوموړي په مصر کې د زده کړې په وخت کې له اسلامي غورځنګ سره اړیکې ټینګې کړې وې او د هغه غورځنګ له افکارو سره یې اشنایي پیداکړې وه.

شهید استاد غلام محمد نیازی زغمناك، متواضع، زړه سواند او بې ریا شخصیت و. استاد نیازی پر دین مین، د پوهې لېوال او پر هېواد او هېوادوالو مین و. له دې امله یې د اسلام په لاره کې سربښندنې، د پوهې ودې او تعمیم او د هېواد پرمختګ لپاره د خدمت ملا وتړله.

بلنه او روڼ اندي

استاد نیازي د تدریس او علمي ارزښتناکو خدمتونو تر څنګ ځوانانو، استادانو او زده کړو ته د بلنې په کار پیل وکړ. هغه مهال یو شمېر محصلین او زده کړي ځوانان، آن چې یو شمېر استادان د ((کمونیزم)) د غولوونکو تبلیغاتو تر اغېز لاندې راغلي وو او د شوروي اتحاد د دولت په پلوی یې دیني ضد فعالیتونه کول. هغوی غوښتل زموږ د هېواد حیثیت او دین ته زیان ورسوي.

استاد نیازي، چې هغه مهال یې بې پلوي او چوپتیا د دیني او ملي مسوولیت خلاف کار باله، سیاسي ډګر ته راووت، د یو شمېر استادانو او محصلینو په ملتیا یې «د افغانستان اسلامي غورځنګ» جوړ کړ، د اسلام ژغورونکو زده کړو د خپرولو او د ځوان نسل د ویښتابه لپاره یې هلې ځلې پیل کړې.

د استاد ځینې فعالیتونه په لاندې ډول دي:

- پوهنتون ته د داخلیدو د کانکور په آزموینه کې د دیني مضامینو شاملول.
- د حقوقو له پوهنځي سره د شرعیاتو د پوهنځي د یو ځای کېدو مخنیوی چې د ځینو له خوا د شرعیاتو د پوهنځي له منځه تلل بلل کېدل.

- د شرعیاتو د علمي او څېړنیزې مجلې تأسیس.
- د کابل پوهنتون په چوکاټ کې د اسلامي څېړنو د مرکز جوړېدل.
- د روزنیزو غونډو او دیني کنفرانسونو جوړول.

بند او شهادت

په همدغه بهیر کې محمد داوود خان په ۱۳۵۲ کال کې د یوې پوځي کودتا له لارې د خپل د تره له زوی، د افغانستان له پاچا، محمد ظاهر شاه څخه واک تر لاسه کړ. محمد داوود خان د کمونیستانو په لمسون، چې په حکومتي اداره کې یې پراخ اغېز درلود او اسلامي فعالیتونه یې د خپل واک لپاره زیانمن بلل، د اسلامي غورځنګ یو شمېر تکړه غړي او د هغو په سر کې پوهاند غلام محمد نیازی ونیول او په زندان کې یې واچول. د محمد داود خان رژیم لومړی استاد نیازی په اعدام محکوم کړ، خو وروسته د حکم له تطبیق څخه تېر شو او په دایمي بند یې محکوم کړ. شهید پوهاند نیازي څلور کاله په زندان کې تېر کړل.

په ۱۳۵۷ هـ ش کال کې کمونیستي حکومت د شوروي اتحاد د یرغلګر دولت په ملاتړ واک ته ورسېد. کمونیستانو، چې تازه یې واک تر لاسه کړی وو، له دیني عالمانو او هېوادپالو شخصیتونو سره کینه درلوده او د هغوی شتون یې د خپلې لارې خنډ باله ځکه خو یې استاد نیازی په ډېره بېرحمۍ شهید کړ.

استاد غلام محمد نیازي، دغه باعمله عالم، پوه او زړور شخص د اسلامي مبارزو او هېواد پالو فعالیتونو له امله په زندان کې د سختو ځورونو او شکنجو په زغملو د شهادت جام وڅښه. روح دې یې ښاد او یاد دې یې تازه وي.

فعالیت

زده کوونکی دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د شهید پوهاند نیازي د شخصیت او کارنامو په اړه خبرې وکړي. د بحث پایله دې د استازې له خوا د ټولګي په مخ کې ووایي.

ارزونه

۱. د شهید نیازي کورنی په کومه انګېزه پر هغه د غلام محمد نوم ایښی و؟
۲. ولې شهید غلام محمد نیازی د زده کړې په لار کې په اعلی نومرو بریالی کیده؟
۳. کله چې استاد غلام محمد نیازی هېواد ته راستون شو، څنګه انسان ترې جوړ شوی و؟

۴. استاد نیازي هېواد ته د راتګ پر مهال کوم کارونه وکړل؟
۵. استاد نیازی ولې له یو شمېر شخصیتونو سره اسلامي غورځنګ رامنځته کړ؟
۶. د استاد نیازی څو صفتونه ووایئ.
۷. داود خان ولی استاد نیازی بندي کړ؟
۸. د هېواد دښمنانو ولې استاد نیازی شهید کړ؟

کورنۍ دنده

د شهید پوهاند نیازي د شخصیت او کارنامو په اړه یوه مقاله ولیکئ چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

د پخواني شوروي اتحاد د يرغل پر وړاندې د افغانستان د خلکو جهاد

جهاد څه معنا لري؟ په اسلام کې جهاد کومه مرتبه لري؟ د افغانستان مسلمان ملت ولې د پخواني شوروي اتحاد د يرغل پر وړاندې په جهاد لاس پورې کړ؟ د شوروي اتحاد پر وړاندې په سپېڅلي جهاد کې زموږ د مسلمان ولس د برياليتوب راز په څه شي کې نغښتی و؟
په دغه لوست کې پورته پوښتنو ته لنډ ځوابونه وايو.

جهاد څه ته وايي؟

په لغت کې د جهاد معنا هلې ځلې او زيار ايستل دي. په اسلامي شريعت کې جهاد دې ته وايي، چې که د مسلمانانو پر دين، عقيدې، هېواد او دولت باندې د دين د دښمنانو له خوا يرغل وشي، نو بايد پر وړاندې يې د دفاع لپاره له هر راز هلوځلو، جنګ جګړې او سرښندنو څخه ځانونه ونه سپمول شي. د دين، هېواد او ملي ناموس دفاع د وسله وال جهاد له لارې سرته رسېږي.

که دښمنان د مسلمانانو پر دين يا خاورې يرغل وکړي، نو د اسلام پر بنسټ د الله ﷻ په لارکې

وسله وال جهاد یوه دیني او ایماني فریضه ګڼل کېږي او ډېر زیات اجر او ثواب لري. الله تعالی په قرآنکریم کې په دنیا کې له مجاهدینو سره د بریالیتوب او په آخرت کې د لوړو درجو ژمنه کړې. څوک چې د جهاد په لاره کې وژل کېږي، د شهیدانو په نامه یادېږي او په جنت کې یې ورته د لوړ ځای او مقام زېری ورکړی دی.

د شوروي اتحاد پر وړاندې د افغانانو جهاد

د الله ﷻ په لارکې جهاد هم د ایمان نښه ده او هم له هېواد سره د مینې. له همدې کبله کله چې د شوروي اتحاد یرغلګر دولت د ۱۳۵۸ هـ ش کال د مرغومي په شپږمه زموږ پر ګران هېواد یرغل وکړ، زموږ مسلمانو او غیرتي خلکو د دیني مقدساتو او د هېواد د خپلواکۍ د دفاع په لارکې په جهاد پیل وکړ. د دغه اسلامي هېواد ټولې جنګیالی مېړمنې او نارینه له ایمان څخه په ډکو زړونو یو موټی د هغوی پر وړاندې ودرېدل او د پرمختګ خنډ یې شول.

شوروي دولت غوښتل زموږ هېواد ونیسي، له خپلې خاورې سره یې ونښلوي او د اسلام د سپېڅلي دین په ځای پکې بې دینه او غیراسلامي پروګرامونه پلي کړي.

د شوروي اتحاد سرې لښکرې په دغه یرغل کې په زرګونو ټانکونو، توپونو، جنګي الوتکو او لسګونو زرو وسلوالو سرتېرو سمبالې وې. افغاني مجاهدینو له عادي وسلو او ډېرو لږو امکاناتو پرته بل څه په واک کې نه درلودل. د مجاهدینو او شوروي اردو او افغاني کمونستانو[1] ترمنځ جګړې لس کاله دوام وکړ.

۱- کمونستان یوه ډله ده چې د یهودي کارل مارکس له افکارو او نظریاتو څخه پیروي کوي او په الله او آخرت ایمان نه لري. دوی په ۱۹۱۷ م کال په روسیه کې د لینن په مشرۍ سیاسي ځواک ترلاسه کړ او وروسته یې په منځنۍ آسیا او قفقاز کې د مسلمانانو ځمکې او همدارنګه اوکراین، آذربایجان، ارمنستان او په اروپا کې د اسکندناوي هېوادونو ځنې برخې ترلاسه کړې. هغوی یې په ورو ورو جمهوریتونو ووېشل او د هغوی له مجموعې څخه یې د شوروي اتحاد جمهوریتونه جوړ کړل. دوی د دغو هېوادونو د نیولو او خپلو کمونستي پروګرامونو د تطبیق لپاره په دې خاورو کې له شلو میلیونو څخه زیات بېګناه انسانان ووژل. د شوروي اتحاد نظام بېحده ظالم و. شوروی اتحاد د افغانستان د نیولو او له خپل قلمرو سره د یوځای کولو لپاره زموږ پر هېواد یرغل وکړ او په پای کې خپله له ماتې سره مخامخ شو. په پایله کې د شوروي جمهوریتونو اتحاد هم وپاشل شو او په ۱۵ جلاجلا جمهوریتونو تجزیه شو.

د شوروي پر وړاندې د افغانستان د خلکو د جهاد پایله

د جهاد په اوږدو کې زموږ میلیونونه تنه هېوادوال شهیدان، معیوب او معلول شول او په میلیونونو تنه له هېواد څخه مهاجرت ته اړ ایستل شول. د هېواد د ښارونو او ودانیو لویه برخه ویجاړه شوه، خو په پای کې د لوی الله جل جلاله په مرسته مجاهدین بریالي شول. د شوروي دولت، چې هغه مهال د نړۍ ترټولو لوی او ځواکمن دولت ګڼل کېده، له ماتې سره مخامخ شو. شوروي لښکرو د ۱۳٦۷ کال د سلواغې (دلوې) په ۲٦ نېټه زموږ هېواد په تېټ سر پرېښود. د افغاني مجاهدینو پر وړاندې د شوروي اتحاد تاریخي ماتې د دې لامل شوه چې په نړۍ کې ډېر کمونستي رژیمونه له منځه لاړ شي او خپلواکۍ ته ورسېږي.

د شوروي اتحاد د سرو لښکرو پر وړاندې د مجاهدینو د بریالیتوب لاملونه

هغه لاملونه چې د مجاهدینو د بریالیتوب او کفارو د ماتې لامل شول، په لاندې ډول دي:

- پر الله جل جلاله او د آخرت په ورځ د مجاهدینو قوي او غښتلی ایمان
- د افغانانو ملي یووالی
- له هېواد او خپلواکۍ سره د افغانانو بې کچې مینه

موږ د افغانستان دیندار او هېوادپالونکي زامن د خپلو مجاهدو نیکونو او پلرونو په لارې ګام ږدو، له خپل هېواد او ټاټوبي سره مینه کوو او تل د دین او هېواد د خپلواکۍ د دفاع لپاره په ځان او مال چمتو یو.

فعالیت

زده کوونکی دې په دوو ډلو ووېشل شي. د لوست د موضوع په اړه دې یو له بل سره بحث او خبرې وکړي او پایله دې د خپل استازي په واسطه په ټولګي کې بیان کړي.

ارزونه

۱. جهاد معنا کړئ.
۲. په اسلامي شریعت کې له جهاد څخه مطلب څه دی؟
۳. کله چې د مسلمانانو پر خاوره دښمنان یرغل وکړي، جهاد څه حکم لري؟
٤. الله تعالی له مجاهدینو سره کومه ژمنه او شهیدانو ته څه زېری ورکړی دی؟
٥. شوروی اتحاد ولې پر افغانستان یرغل وکړ؟
٦. هغه لاملونه، چې د مجاهدینو د بریالیتوب او شوروي اتحاد د ماتې سبب شول، څه وو؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د افغانستان د خلکو د جهاد په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

اسلام زموږ د ملي يووالي مرکزي عنصر دی

يووالی د بري راز دی. په يووالي کې ډېرې ګټې نغښتې دي. د يووالي او اتفاق په اړه زموږ په ټولنه کې ډېرې ويناوې او کيسې شته. ملي يووالی د يو ولس د نېکمرغۍ، سوکالۍ او خپلواکۍ ضامن دی. هره ټولنه، چې خلک يې اتفاق ولري، د دښمن پر وړاندې، که هرڅومره لوی او زورور وي، بريالی کېږي. افغان ولس د تاريخ په اوږدو کې د خپل ملي يووالي له برکته د نړۍ سترو ځواکونو ته ماتې ورکړې او خپله خپلواکي يې د سرونو په بيه ساتلې ده.
په دغه لوست کې د ملي يووالي لاملونه او عنصرونه درپېژنو او معلومات تر لاسه کوو چې ملي يووالی د يو ولس لپاره څه ګټې لري او اسلامي ورورولي د ملي يووالي په ټينګښت او پياوړتيا کې څه رول لوبوي.

د ملي يووالي عنصرونه:

که د نړۍ د ملتونو تاريخ ته کتنه وکړو، نو دا به راته جوته شي چې د ملي يووالي تر ټولو غوره توکي نژاد، ژبې، ټبر، دين، عقيدې، فرهنګ او اقتصادي ګډو ګټو جوړ کړي دي.
د نړۍ د ولسونو په يووالي کې د يادو توکو اغېز سره توپير لري؛ ځينو ملتونو د خپل ملي يووالي

بنسټ پر نژادي، قومي او توکمیزو اړیکو ایښی، پر نورو قومونو او ولسونو باندې یې د غوره والي دعوا کړې او د نژاد پر بنسټ یې جګړې کړې دي. ځینو ولسونو د خپلې زبرځواکۍ او اقتصادي پرمختګ پر بنسټ نور ملتونه نیولي او پانګې یې ترې چور تالان کړي دي، خو داسې ملتونه هم شته چې د ملي یووالي له لارې یې د سولې، امنیت، پرمختګ او سوکالۍ زمینه ځان او نورو ته چمتو کړې ده.

په ملي یووالي کې د اسلامي ورورګلوۍ رول

د افغانستان خلک ډېرې ګډې ګټې او ټینګې اړیکې لري چې د لرغونو زمانو راهیسې یې پاللي او ساتلي دي. زموږ د خلکو تر ټولو غوره ګډې اړیکې او ګډ ارزښتونه د اسلام سپېڅلی دین، خاوره، تاریخ، هېواد او فرهنګ دی. دا هر یو یې د ملي یووالي په ټینګښت کې مهم رول لوبوي، خو اسلامي ورورګلوي د افغانستان د ملي یووالي اساس او بنسټ جوړوي.

اسلامي عقیده زموږ د هېواد اوسېدونکي، چې بېلابېل قومونه، قبیلې، فرهنګ او ژبې لري، سره نښلوي. له دې امله اسلامي وروګلوي د نورو اړیکو په پرتله ډېره ټینګه او غښتلې ده.

اسلامي ورورګلوي د ټولنې د ټولو وګړو ترمنځ ورورولي او برابري، مینه او محبت رامنځته کوي؛ ځکه یو مسلمان باید بل مسلمان د الله د رضا لپاره خپل ورور وګڼي او څه شی، چې د ځان لپاره خوښوي، خپل مسلمان ورور ته یې هم خوښ کړي.

اسلامي ورورګلوي د ټولنې د وګړو ترمنځ د خواخوږۍ احساس پیدا کوي او په غم او ښادۍ کې یې سره شریکوي. زموږ ګران پیغمبر ﷺ فرمایي، مسلمانان د یوه بدن په څیر دي؛ که د بدن یو غړی خوږ شي، نو ټول بدن خوږېږي او رنځېږي.

اسلامي ورورګلوۍ د افغانستان مسلمان ولس د خطر په حالتونو کې د بهرنیو یرغلونو پر وړاندې سره یوموټی کړي، د دغه هېواد ټول وګړي یو د بل ترڅنګ ولاړ او یرغلګر یې له خپل هېواد څخه تېښتې ته اړ ایستلي دي.

اسلامي وروګلوي د ټولنې د وګړو ترمنځ سوله، پخلاینه، امن او یووالی رامنځته کوي. د مسلمانانو تر منځ هر راز دښمني او کرکه ناروا بولي او له منځه یې وړي. د مسلمانانو شعار د سلام خپرونه ده او سلام اچول د سولې او امنیت په معنا ده.

اسلامي وروګلوي د افغانستان د ملي یووالي او اتحاد پیاوړتیا، درناوي او پرمختګ تر ټولو غوره لامل او بنسټ ګڼل کېږي. هېڅ کوم بل لامل او شعار د عقیدې او اسلامي ورورګلوۍ په څېر نشي کولای د دغه هېواد مسلمان خلک خپل شاوخوا ته راغونډ کړي.

فعالیت

زده کوونکي دې د ځينو نړيوالو هېوادونو او څواکونو په اړه، چې د نژادي غوره والي پر بنسټ يې نړيوال جنګونه او شخړې پیل کړې او يا يې بیوزلې ملتونه استعمار کړي، تر بحث او څېړنې لاندې ونیسي.

ارزونه

۱. د نړۍ د ملتونو د یووالي تر ټولو غوره لاملونه کوم شیان جوړوي؟
۲. د افغانستان خلک د تاریخ په مختلفو دورو کې کوم ګډو ټکو راټول کړي دي؟
۳. د افغانستان د خلکو د ملي یووالي په لاملونو کې کوم لامل غوره دی؟
٤. اسلامي ورورګلوي څه مفهوم لري او اسلامي ورور ګلوي د افغانستان د خلکو په ملی یووالي کې کوم رول لوبوي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د هغې ورورګلوۍ په اړه یو مطلب ولیکي چې د اسلام ګران پیغمبرﷺ مدینې منورې ته له هجرت څخه وروسته د مسلمانانو تر منځ عملي کړې وه.

ملا فیض محمد کاتب هزاره

زموږ ګران هېواد، افغانستان د پوهانو، لیکوالو، ننیګالیو او نومیالیو زانګو ده. د هغوی د نه ستړي کېدونکو هڅو او مبارزو له امله زموږ هېواد اوسني پړاو ته رسېدلی دی. موږ د هغوی یاد تازه ساتو، مېړانې او سربښندنې یې ستایو او پر پل یې پل ږدو.

په دغه لوست کې د نورو لیکوالو، تاریخپوهانو او ملي شخصیتونو په ډله کې ملا فیض محمد کاتب هزاره درپېژنو.

ملا فیض محمد کاتب هزاره د سعید محمد زوی او د غزني ولایت اوسېدونکی و. په ۱۲۸۹ قمري کال کې په غزني کې زېږېدلی او د هېواد د وتلو تاریخپوهانو په ډله کې شمېرل کېږي. پر دې سربېره کاتب د مشروطه غوښتونکو د ډلې غړیتوب درلود او له همدې امله یې یوه موده د شېرپور په زندان کې شپې او ورځې تېرې کړې، چې بیا وروسته په اماني پېر کې له زندانه خوشې شو.

ملا فیض محمد کاتب هزاره د هېواد یو روڼ اندی، لیکوال او څېړونکی و. نوموړی یو بدلون غوښتونکی او تاریخپوه و، چې د هېواد له نورو روڼ اندو سره یوځای یې د شلمې پېړۍ په پیل کې پر مبارزې لاس پورې کړ. د کاتب یوه مشهوره لیکنه "سراج التواریخ" دی، چې په افغانستان کې د نولسمې پېړۍ د تاریخي پېښو په اړه د یوه اخځلیک په توګه ورڅخه کار اخیستل کېدای شي.

د کاتب لیکنې:

۱ - تحفه الحبیب

کاتب یو ښه لیکوال او تاریخپوه و. هغه د امیر عبدالرحمن خان له لوري د افغانستان د تاریخ پر لیکلو ګومارل شوی و. کاتب په ۸۸۵ مخونو کې د "تحفه الحبیب" په نامه یو کتاب ولیکه چې د احمدشاه بابا له پېر څخه د امیر عبدالرحمن خان تر پاچهۍ پورې پېښې یې پکې راټولې کړې دي.

۲ - سراج التواریخ

سراج التواریخ د افغانستان د دولتي پېښو لومړنی لیکل شوی کتاب بلل کېږي. داکتاب په پنځو ټوکونو کې لیکل شوی. په لومړي او دویم ټوک کې یې د افغان - انګلیس له دویمې جګړې څخه دمخه پېښې راغلي دي. دریم ټوک، د امیر عبدالرحمن خان د پاچاهۍ په پېښو پورې اړوند دی. د سراج التواریخ څلورم ټوک، د امیر عبدالرحمن خان د پاچاهۍ وروستي وختونه، د امیر حبیب الله خان د پاچاهۍ او پر تخت د امیر امان الله خان تر کېناستو پورې پېښې بیانوي. پنځم ټوک د امان الله خان د لس کلنې واکمنۍ پېښې بیانوي.

۳ - فیضی از فیوضات

دا کتاب د افغانستان سیاسي تاریخ دی. د اروابناد علامه حبیبي د وینا له مخې په دغه کتاب کې کاتب خپل شخصي معلومات راټول کړي دي.

۴ - له هبوط آدم علیه السلام څخه د حضرت عیسی علیه السلام تر بعثت پورې د پخوانیو حاکمانو تاریخ

دا کتاب په ۲۸۹ مخونو کې د وخت د رشدیه ټولګیو لپاره لیکل شوی او د پوهنې وزارت له

خوا چاپ شوی دی.

۵ - تذکرة الانقلاب

په دغه کتاب کې یې د اماني دولت د رانسکورېدو په اړه د خپلو سترګو لیدلي حالات د ورځنیو یادښتونو په ډول لیکلي دي.

فیض محمد کاتب، محمد سرور واصف قندهاری او غلام محمد غبار درې لوی شخصیتونه وو، چې د کندهار، کابل او غزني په ولایتونو کې د نورو لویانو، مشرانو او هېوادپالو په ګډون یې نوموړې کړنې او احساسات د ستاینې او درناوي وړ دي. درې واړه شخصیتونه د افغانستان د مشروطه غوښتنې او خپلواکۍ اخستنې په غورځنګ کې شامل وو.

د کاتب هزاره او نورو پوهانو او لیکوالو نومونه زموږ د هېواد د تاریخ په پاڼو کې ثبت دي. د هغوی کړنې او مبارزې به د دې هېواد د هر یو وګړي د لارې مشال وي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. د ملا فیض محمد کاتب پر تالیفاتو او کړنو دې خبرې اترې وکړي او د خپلو استازو له خوا دې نورو زده کوونکو ته بیان کړي.

ارزونه

۱ - ملا فیض محمد کاتب هزاره چېرته او په کوم کال کې زېږېدلی دی؟

۲ - د ملا فیض محمد کاتب ارزښتمن اثر څه نومېږي او ارزښت یې څه شی دی؟

۳ - د ملا فیض محمد د تالیفونو نومونه ولیکئ.

کورنی دنده

زده کوونکي دې د ملا فیض محمد د ژوند په اړه یوه مقاله ولیکي او د سراج التواریخ اهمیت دې پکې بیان کړي.

سوله او د هېواد بیا رغونه

زموږ هېوادوالو په تېرو دربو لسیزو کې د بهرنیو یرغلونو، خپلمنځي شخړو او جګړو له امله سخت زیانونه ولیدل، ګڼ شمېر ووژل شول، نورو هېوادونو ته په هجرت کولو اړ ایستل شول، ښوونه او روزنه، کرنه، مالداري، وداني، سړکونه او صنعت ټول، نه یوازې له پرمختګ څخه پاتې شول، بلکې له یوه ویجاړوونکي حالت سره مخامخ شول.

اوسمهال زموږ په لومړیتوبونو کې د سولې ټینګښت او د هېواد بیارغاونه تر ټولو مهم کار دی. سوله او د هېواد بیارغاونه څومره ارزښت لري او د دغو دواړو تر منځ څه اړیکه ده؟ راځئ چې په لاندې لوست کې په دې اړه معلومات تر لاسه کړو.

سوله او امنیت د بشري ټولنې تر ټولو مهمه اړتیا ده. په سوله کې د الله تعالی عبادت په ښه توګه تر سره کېږي، ګټور علوم خپرېږي، مسلمانان په ازاده د الله دین ته خلک بللی شي، د خلکو ځانونه او مالونه خوندي وي او د داد په حالت کې د ژوند له ټولو ښېګڼو څخه خوند اخلي.

جګړې او شخړې بدمرغي زېږوي، د خلکو تر منځ بېلتون او کرکه پیداکوي، هېواد ورانوي، ښوونې او روزنې ته زیان رسوي، ناروغي او لوږه زېږوي او د ژوند په هره برخه کې زیانونه رامنځته کوي.

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمايي: ﴿وَالصُّلۡحُ خَيۡرٞ﴾ (النساء: ١٢٨) او سوله تر ټولو غوره چاره ده.

هو، کله چې په رښتیا د مسلمانانو پر خاورې او ارزښتونو تیری وشي او د هغه د تمبولو لپاره له جګړې پرته بله لاره نه وي، نو داسې جګړه جهاد بلل کېږي او له اسلامي احکامو سره سم يې پر مخ وړل د ثواب لامل ګرځي.

خپلمنځي جګړې او د مسلمانو وروڼو وژنه يوه ناروا چاره ده او هرکله چې داکار تر سره شوی، مسلمانانو پرې پښېماني ښکاره کړې او وايي کاش داکار نه وای تر سره شوی.

د خپلمنځي شخړو د هوارولو لپاره تر ټولو ښه لاره سوله او مرکه ده چې له زيان، زور او زیاتي پرته ستونزه هواروي.

که په هېواد کې سوله او امنیت وي، خلك به علم زده کولو ته په آرامه فضا کې مخه کړي، د هېواد په ودانولو کې به ونډه واخلي، ښوونځي، پوهنتونونه، روغتونونه، ودانۍ، پلونه او سړکونه به جوړ شي، د برېښنا بندونه، دکښت لپاره نهرونه او ویالې به ورغېږي. هېواد به مو په خپلو پښو ودرېږي، د نورو له احتیاج څخه به خلاص شو او د خپل ژوند اړتیاوې به په خپلو متو پوره کړای شو.

لکه څرنګه چې الله تعالی سوله خوښوي، همدا ډول يې د ځمکې ودانول هم له موږ څخه غوښتي او دا خوښوي چې په خپل بنده کې د خپلو نعمتونو نښې ووینې، د ځمکې سمسورتیا او د خلکو سوکالي اسلامي پيغام دی. کرکه او فساد د اسلام له نظره ناروا عمل دی، وژل او ویجاړول په قرآن کریم کې د فرمان نه منونکو کار ګڼل شوی دی.

راځئ چې خلك سولې ته راوبولو او په ټشو پلمو د مسلمانانو د وینو له توییولو څخه ډډه وکړو، د جګړو او شخړو پر ځای د هېواد په آبادولو کې زیار وباسو، تر څو د نړۍ په سرلوړو قومونو کې هسکه شمله ژوند وکړو.

فعالیت

زده کوونکي دې د سولې ګټې او د جګړو زیانونه په نوبت سره بیان کړي.

ارزونه

١ - د سولې گټې بیان کړئ.

٢ - د خپلمنځي جگړو او شخړو زیانونه ووایاست.

٣ - د سولې په هکله د قرآن کریم هدایت له ژباړې سره ولیکئ.

٤ - د جهاد او خپلمنځي جگړو تر منځ څه توپیر دی؟

٥ - د سولې او بیارغونې تر منځ اړیکه بیان کړئ.

٦ - د هېواد آبادول او د خلکو د ښېرازۍ په اړه د اسلام غوښتنه څه ده؟

کورنۍ دنده

هر زده کوونکی دې په خپل کلي او محله کې یو عملي خدمت تر سره کړي او په راتلونکي درس کې دې یې راپور وړاندې کړي. لکه د جومات جارو کول، د کوڅې پاکول، د پلاستیکي کڅوړو او بوتلونو ټولول او داسې نور.

د هېواد رغاونه د هر افغان ملي او ديني دنده ده

ګران افغانستان د تېرو درېو لسيزو پرله پسې جګړو له امله د پرمختګ او ترقی له کاروان څخه وروسته پاتې دی. ګڼ شمېر ماشومان او لويان د زده کړې له نعمت څخه بې برخې دي. د کورنيو اقتصادي حالت سم نه دی، ناروغي او بېوزلي مو خلک ځوروي. د ناپوهۍ له امله خلک يو تر بله لاس او ګرېوان شوي او مادي او معنوي شتمنيو ته مو د جګړې له امله زيانونه رسېدلي دي.

له دې امله موږ ته ښايي زده کړه وکړو او له هرې لارې چې کولای شو، د خپل هېواد د ودانی او بيارغاونې لپاره کار او زيار وکړو، چې که خدای کول هغه د پرمختګ او کمال لوړو پوړيو ته ورسوو. دغه کار هم يو ديني مسؤوليت دی او هم ملي مکلفيت.

د پيدايښت يوه موخه د ځمکې ودانول دي

د انسان د پيدايښت يوه موخه د ځمکې ابادي او له هغو نعمتونو څخه ګټه اخيستل دي چې خدای جل جلاله د انسان د ګټې لپاره پيداکړي دي. قرآن کريم په دې اړه فرمايي: ﴿هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ (د هود سورت ١٥ آيت). ژباړه: [خدای جل جلاله تاسو له دې ځمکې څخه پيداکړئ او تاسو يې د هغې په ودانولو مکلف کړئ.] ددغه آيت له مخې د ځمکې د ابادی لپاره کار او هلی ځلې د هر مسلمان ديني دنده او مکلفيت دی.

په دې اړه ډېرې اسلامي لارښوونې شته چې پر پلې کولو يې ټولو خلکو ته ګټه رسېږي. لکه، د نيالګيو

کینول، کرنه، د لارو، جوماتونو، ښوونځیو او مدرسو جوړول، د اوبو د څاه‌گانو او د ویالو او کاریزونو کیندل او نور.

په نړۍ کې د ودانولو کار جاري صدقه ده

د ځمکې د ودانولو په موخه کار او زیار یو پرله پسې بهیر دی چې د قیامت تر ورځې پورې دوام لري.
رسول اکرم ﷺ په یو حدیث شریف کې فرمایلي دي، چې ژباړه یې داسې ده: که قیامت هم راشي او ستاسو په لاس کې نیالگی وي، باید هغه کینوئ.
د ځمکې د ودانولو لپاره هلې ځلې د نړۍ پر گټو سربېره د اخرت گټه هم لري؛ ځکه دغه کار تر ټولو ښه تلپاتې جاري صدقه شمېرل کېږي، چې له پورتني حدیث شریف سره سم یې له مړینې وروسته ورته اجر هم رسېږي. د همدغه شرعي مکلفیت له مخې پخوانیو مسلمانانو په خپل تلپاتي کار او هڅو د سترو بشري تمدنونو په لیکه کې د اسلامي سترو تمدنونو بنسټ کېښود چې له برکته یې ننني پرمختیاوو، بدلونونو او نوښتونو ته د علومو او تکنالوژۍ په بېلابېلو څانگو کې لاره هواره شوې ده.

د هېواد په جوړولو کې زموږ مسؤولیتونه

موږ افغانان د اسلام د سپېڅلي دین د حکم له مخې باید د خپل گران هېواد په ودانولو کې په اخلاص سره کوښښ وکړو. د هېواد د ابادۍ لپاره هڅه او کوښښ نه یوازې یو ملي مسؤولیت شمېرل کېږي، بلکې یوه ارزښتمنه اسلامي او دیني دنده هم ده.
باید پام ولرو چې د مسلمانانو عزت او لوړتیا د هغوی په پیاوړتیا او ځواک کې نغښتې ده. د مسلمانانو له ایمان او یووالي وروسته پرمختگ او اقتصادي پیاوړتیا تر ټولو ستر ځواک او پیاوړتیا ده. پیغمبر اکرم ﷺ د خدای جل جلاله په نزد له کمزوري مسلمان څخه قوي مسلمان غوره گڼلی دی. له دې امله موږ ته لازمه ده چې د خپل گران هېواد په ابادۍ، پرمختگ او پیاوړتیا کې هلې ځلې وکړو چې زموږ خلک او هېواد د نړۍ د هېوادونو په لیکه کې خپل مناسب ځای پیداکړي.

د اسلام له نظره د دنیا او اخرت لپاره کار

د اسلام سترو پوهانو ویلي، د دنیا کارونه داسې سرته ورسوئ چې گوندې همیشه ژوندي یاست او د اخرت کارونه داسې سرته ورسوئ چې گوندې سبا ته مرئ. د ځمکې په ابادۍ کې باید کارونه داسې سرته ورسوئ چې

ګونډي تل ژوندی يئ چې وروستی نسلونه ترې ګټه واخلي؛ يعنې د ابادۍ په کارونو کې بايد اوږدمهالې ګټې په پام کې ونيسو.
څنګه چې موږ د پخوانيو نسلونو له کار او زيار څخه ګټه اخلو، بايد د هغوی په پل، پل کېږدو او د هېواد د ابادولو په کار کې خپله دنده سرته ورسوو. دا کار به هم موږ ته ګټه ورسوي او هم به د وروستيو نسلونو د ژوندانه اړتياوې پوره کړو. له مسلمانانو څخه د اسلام غوښتنه د ځمکې ابادول، د ژوندانه د اړتيا وړ وسايلو چمتو کول، د ښه او پاک چاپېريال جوړول او د خدای جل جلاله عباد ت دی. دا کارونه په دنيا کې زموږ د سوکالۍ او په اخرت کې د ډېر ثواب سبب کېږي. عبادت په عامه معنا هغه کار او خدمت ته ويل کېږي چې د اسلامي حکم پر بنسټ سرته ورسېږي او موخه يې خلکو ته د ګټې رسول وي.

فعاليت

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. لومړۍ ډله دې د دنيايي ګټو او دويمه ډله دې د اخرت د ګټو په هکله خبرې وکړي او د ډلې استازي دې يې نورو ته بيان کړي.

ارزونه

۱. د ﴿هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ آيت مفهوم څه شی دی؟ په لنډ ډول يې توضيح کړئ.
۲. د حديث معنا، چې د نيالګيو د کينولو په هکله وه، بيان کړئ.
۳. جاري صدقه څه ته وايي او ولې د ځمکې ابادول جاري صدقه کېږي؟
٤. د دنيا او اخرت لپاره کار بيان کړئ

د ټولنې د غړو متقابل حقوق او مسؤولیتونه

خدای جل جلاله انسان یو ټولنیز موجود پیداکړی، په ټولنه کې د خپلو اړتیاوو د پوره کولو لپاره یو بل ته اړ دی. هېڅوک خپلې اړتیاوې په یوازې سر نشي پوره کولای. په دې توګه په ټولنه کې د متقابلو حقونو او مسؤولیتونو اړتیا رامنځته کېږي. د ټولنې افراد پر یو بل باندې حقوق پیداکوي. دا حقوق باید دواړه لوري ومني. د دغو حقوقو پر وړاندې د هغوی پر غاړه مسؤولیتونه لوېږي چې ښايي په سرته رسولو کې یې بې پروايي ونه کړي. له دې امله انسانان باید له یو بل سره مرسته وکړي. موږ هر یو د خپلې ټولنې غړی یو، ښايي له دې مفاهیمو سره اشنا شو. هغو ته پاملرنه او عملي کول یې د ټولنې د سوکالۍ او نیکمرغۍ لامل کېږي. زموږ نننی لوست د همدې موضوعاتو په اړه دی.

متقابل حقوق او مسؤولیتونه څه شی دي؟

د متقابلو حقوقو له منلو او سرته رسولو څخه موخه داده چې د ټولنې افراد، کوچنیان او لویان، نارینه او ښځې، خپل او پردي، ګاونډي او د یوې سیمې اوسېدونکي ټول یو پر بل حقونه لري، ټول له یو بل څخه هیله لري چې دغه حقونه په سم ډول سرته ورسوي.

له متقابلومسؤولیتونو څخه موخه داده چې له پورته یادو شوو افرادو څخه هر یو، یو د بل پر وړاندې ځینې مسؤولیتونه او دندې هم پر غاړه لري چې د هغو حقونو له مخې یې ښايي سرته ورسوي؛

یعنې د هر حق پر وړاندې مسؤولیت او د هر مسؤولیت پر وړاندې حق موجود دی.

د متقابلو حقونو او مسؤولیتونو عملي کول د ټولنې د نېکمرغۍ او ژغورنې لامل کېږي

په یوه ټولنه کې سالم او نېکمرغه ژوند هغه وخت رامنځته کېدای شي چې افراد یې خپل حقوق او مسؤولیتونه وپېژني او د خپلو حقوقو په ترلاسه کولو او د خپلو مسؤولیتونو په سرته رسولو کې کوښښ وکړي.

پیغمبر اکرم ﷺ په یو حدیث کې ټولنه د یوې بېړۍ له سپرلیو سره پرتله کړې، فرمایلي یې دي، که چېرې د یوې بېړۍ یو شمېر سپرلي د بېړۍ په سوري کولو لاس پورې کړي او نوره سپرلي یې یوازې ننداره وکړي، څه ورته ونه وایي او مخه یې ونه نیسي، ورو ورو به اوبه بېړۍ ته ننوزي، بېړۍ به ډوبه او ټولې سپرلۍ به ووژل شي، خو که چېرې د مسؤولیت احساس وکړي او د هغوی لاس ونیسي، ټول به وژغول شي او بېړۍ به روغه منزل ته ورسېږي .

د میندو، پلرونو او اولادونو متقابل حقوق او مسؤولیتونه

د هغو کسانو په لیکه کې چې متقابل حقوق او مسؤولیتونه لري، میندې او پلرونه دي. هغه حقوق چې اولاد یې پر مور او پلار لري، ښایي میندې او پلرونه یې تر خپلې وسې پورې په سرته رسولو کې ناغېړي ونه کړي. لومړی ښایي د هغوی په ښوونه او روزنه، روغتیا، جامو، خوړو او د نورو لومړنیو اړتیاوو په پوره کولو کې هاند او هڅه وکړي، له مورنۍ او پلرنۍ مینې او زړه سوي بې برخې نشي. والدین هم پر خپلو اولادونو حقونه لري، چې په سرته رسولو کې یې ښایي خپل مسؤولیت سرته ورسوي. د بېلګې په توګه، موږ باید تل د هغوی درناوی وکړو، نصحیتونو، لارښوونو او مشورو ته یې غوږ کېږدو، د ضعف او کمزورۍ پر مهال یې مرستې ته ودانګو او د خیر دعا ورته وکړو.

د ښوونکو او زده کوونکو متقابل حقوق او مسؤولیتونه

له مور او پلار وروسته ښوونکي او زده کوونکي د یو بل پر وړاندې متقابل حقوق او مسؤولیتونه لري. پر ښوونکو د زده کوونکو حق دادی چې د زده کوونکو په سمه زده کړه او روزنه کې له هېڅ راز هلو ځلو مخ وانهړوي، له اخلاصه ډکې لارښوونې وکړي او خپله پوهه او تجربې ورسره شریکې کړي. پر زده کوونکو د ښوونکو حقوق دادي چې تل یې درناوی وکړي، لارښوونو او نصیحتونو ته یې په مینه غوږ کېږدي، په ورځني لوست کې زیار وکاږي او کورنۍ دندې سمې سرته ورسوي.

د ټولګیوالو متقابل حقوق او مسؤولیتونه

ټولګیوال هم یو د بل پر وړاندې متقابل حقوق او مسؤولیتونه لري. هغوی ښایي له یو بل سره مینه، ملګرتوب او صمیمیت ولري، یو له بل سره په کارونو، په تېره بیا په زده کړو کې مرسته وکړي، د یو بل درناوی وکړي او د رسول اکرم ﷺ له وینا سره سم، هغه څه چې د ځان لپاره خوښوي د نورو لپاره یې هم خوښ کړي.

د ګاونډیو متقابل حقوق او مسؤولیتونه

د ګاونډیانو تر منځ هم همدارنګه متقابل حقوق او مسؤولیتونه شته. موږ باید د یو بل حقوق او مسؤولیتونه، چې له متقابل درناوی او زیان نه رسولو څخه عبارت دی، په اخلاص سره رعایت کړو. پیغمبر اکرم ﷺ فرمایلي دي، هغه څوک، چې ګاونډی یې له زیان څخه په امن کې نه وي، بشپړ مؤمن نه دی.

زموږ او هېواد تر منځ متقابل حقوق او مسؤولتونه

په همدې ډول موږ د خپل هېواد، افغانستان پر وړاندې حقوق او مسؤولیتونه لرو؛ ځکه په دغه خاوره کې مو خاپوړې کړې، د هغه له اوبو، هوا او خوړو څخه مو د بدن هډوکي، غوښه او وینه جوړه شوې ده. له دې امله د خپل هېواد پر وړاندې مسؤولیتونه لرو چې ښایي په سرته رسولو کې یې ناغېړي ونه کړو. مینه ورسره ولرو او ارزښتونو ته یې ربښتینی واوسو، قوانین یې ومنو، په ښېرازۍ او پرمختګ کې یې هلې ځلې وکړو، د پردیو له ناپاکو منګولو څخه یې وژغورو. په سر او مال یې دفاع ته چمتو واوسو. دا کار له هېواد سره د مینې او مېړنتوب نښه ده. ژوندي، آزاد او پتمن هغه ملتونه دي چې خپل متقابل حقوق او مسوولیتونه درک کړي او د خپل هېواد د سرلوړۍ لپاره تل نه ستړي کېدونکي هڅې او هلې ځلې وکړي.

فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. یوه ډله دې د پلار، مور او اولادونو د متقابلو حقوقو او مسؤولیتونو او بله ډله دې د ښوونکو او زده کوونکو د متقابلو حقوقو په باره کې خبرې اترې وکړي او پایله دې د خپل استازي په واسطه ټولګي ته وړاندې کړي.

ارزونه

۱. په ټولنو کې د افرادو د متقابلو حقوقو مقصد څه شی دی؟
۲. په یوه ټولنه کې متقابل مسؤولیتونه څه معنا لري؟
۳. پیغمبر اکرم ﷺ انساني ټولنه له یوې بېړۍ سره پرتله کړې ده، په دې اړه خبرې وکړئ.
٤. د اولادونو، پلرونو او میندو تر منځ متقابل حقوق او مسؤولیتونه بیان کړئ.
٥. د زده کوونکو او ښوونکو تر منځ متقابل حقوق او مسؤولیتونه بیان کړئ.
٦. د ګاونډیانو تر منځ متقابل حقوق او مسؤولیتونه بیان کړئ.
۷. هغه مسؤولیتونه چې موږ یې د هېواد په وړاندې لرو، څرګند کړئ.

کورنۍ دنده

د رسول اکرم ﷺ له حدیث څخه په استفادې، چې ټولنه یې د بېړۍ له سپرلیو سره پرتله کړې، لس کرښې مقاله ولیکئ.

خپلواکي او ازادي

د خپلواکۍ سیاسي معنا داده چې یو هېواد د خپلو قوانینو په جوړولو، پلي کولو او په اقتصادي، ټولنیزو او سیاسی فعالیتونو کې بشپړ واک ولري. د آزادۍ سیاسي معناداده چې یو هېواد د نورو له فشار او لاسوهنې پرته د ټاکنو او پرېکړو حق ولري. په دغه لوست کې له برتانیې څخه د هېواد د خپلواکۍ د ترلاسه کولو په اړه لنډ معلومات ترلاسه کوئ.

له انګریزانو څخه د هېواد د خپلواکۍ ترلاسه کول

د افغانستان باتورو خلکو د هېوادپالنې د احساس له مخې په ۱۹۱۹ م ۱۲۹۸ لمریز کال کې د اعلیحضرت امیر امان الله خان په مشرۍ د افغان ولس په بشپړ یووالي د یرغلګرو پر وړاندې جهاد پیل کړ. د هېواد په ګوټ ګوټ کې یې د تکبیر نارې پورته کړې او پر ښکیلاکګرو یې ورودانګل، لیکې یې ورماتې کړې او په پایله کې یې دې ته اړ ایستل چې زموږ د هېواد خپلواکي په رسمیت وپېژني. د ډېرو ځاني او مالي زیانونو په زغملو یې زموږ خپلواکي پر غلیم په رسمیت وپېژنده او موږ ته یې د یو سپېڅلي میراث په توګه راپرېښوده.

د خپلواکۍ له ترلاسه کولو څخه وروسته د هېواد پرمختګ

افغانستان د خپلواکۍ له ترلاسه کولو وورووسته نوي ګامونه پورته کړل، د هېواد په سیاسي، اقتصادي او فرهنګي برخو کې د پام وړ بدلونونه رامنځته شول، د پوهنې په برخه کې دولت د نړۍ له علمي او فرهنګي مرکزونو سره خپله اړیکه ټینګه کړه، سربېره پر دې یې په هېواد کې سلګونه ښوونځي، لیسې، د ښوونکو روزنې مرکزونه (دارالمعلمینونه) او مسلکي ښوونځي پرانیستل.

د هېواد د ژورنالیزم د پلار، محمود طرزي په هڅه او هاند سره په هېواد کې د خپرونو لاره هواره شوه. له مطبوعاتو څخه پخواني محدودیتونه لرې شول، د دولتي او شخصي جریدو او مجلو ترڅنګ د رادیو یوې وړې دستګاه هم په هېواد کې په خپرونو پیل وکړ.

زموږ اوسنۍ دندې او مسؤولیتونه

زموږ ګران هېواد افغانستان د وخت په تېرېدو سره ډېرې لوړې ژورې لیدلې دي. اوسمهال چې زموږ ګران هېواد له جګړې او ورانۍ څخه د روغې جوړې، سولې، ملي یووالي او بیارغاونې لوري ته روان دی، خپلو هیلو ته د رسېدو او د هېواد د ستونزو د هوارولو لپاره تر ټولو ارزښتناک لوست د هېواد د ټولو ځواکونو یووالي او د سیاسي، اقتصادي، فرهنګي او ټولنیزو نظامونو همغږي ده. موږ باید ټول په یوه لیکه کې ودرېږو او د هېواد د ودانۍ، سمسورتیا، دایمي سولې د ټینګښت او د بهرنیو لاسوهنو د بندولو او د تېریو او دسیسو د شنډولو لپاره هڅه او هاند وکړو.

فعالیت

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي، هره ډله دې د لاندنیو مطالبو په هکله له یو بل سره خبرې وکړي او د خبرو پایلې دې د هرې ډلې استازی نورو ته بیان کړي.

- خپلواکي څه ته وایي؟
- آزادي څه معنا لري؟

ارزونه

۱ . افغانستان کله او د چا په وخت کې خپلواکي ترلاسه کړه؟ په لنډه توګه یې بیان کړئ.

۲ . له خپلواکۍ وروسته زموږ په هېواد کې څه بدلونونه رامنځته شول؟ په لنډه توګه یې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د (خپلواکۍ او ازادۍ) تر سرلیک لاندې یوه مقاله ولیکئ چې له پنځو کرښو لږه نه وي.

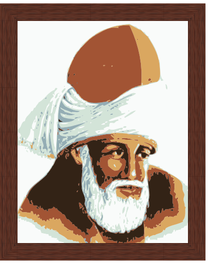
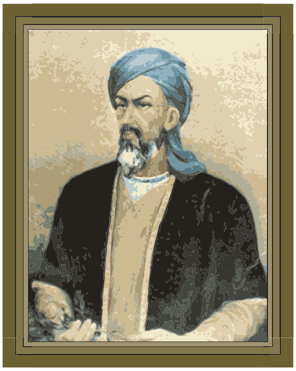

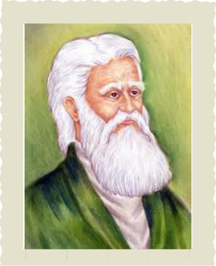

افغانستان د علم او تمدن زانگو

زموږ د گران هېواد، افغانستان د لرغوني تمدن په اړه څه پوهېږئ؟ آیا د هغو نامتو پوهانو او علماوو له نومونو سره اشنا یئ چې په دې خاوره کې پیدا شوي او روزل شوي او د بشریت لپاره یې ارزښتناک خدمتونه تر سره کړي دي؟ ښه کولای شو د گران هېواد تېر شوی علمي او فرهنگي برم بیا را ژوندی کړو؟ په دغه لوست کې به د پورته پوښتنو ځوابونه ولولو.

زموږ گران هېواد د نومیالیو ملي مشرانو او پوهانو د زوکړې ځای دی چې د علم په بېلابېلو څانگو کې یې د بشریت د پرمختیا لپاره لوی خدمتونه ترسره کړي دي. امام محمد غزالي، امام فخرالدین رازي، ابوریحان البیروني، ابن سینا بلخي، ابو نصر فارابي، مولانا جلال الدین بلخي، خواجه عبدالله انصاري، عبدالحی گردیزي، سید جمال الدین افغاني، پیر روښان، خوشحال خټک، میا فقیرالله جلال آبادي، عبدالرحمان بابا او په لسگونو نور پوهان داسې شخصیتونه دي چې ځلېدونکي علمي کارونه یې د بشریت په تاریخ کې ثبت شوي دي. نوموړو پوهانو او لیکوالو هر یو په علمي ډگرونو کې غوره برياوې تر لاسه کړې او د پوهې او بشریت په پرمختگ او بډایې کې یې رول لوبولی دی.

له شک پرته د نومیالیو پوهانو موجودیت او د هغوی ارزښتمن علمي آثار، که له یوې خوا د هغوی

د پرله پسي او نه ستړي کېدونکو هلو ځلو پایله ده، له بلې خوا هغه مهال د علمي چاپېریال او د څېړنیزو مرکزونو شتون ښیي؛ ځکه په کومه ټولنه کې چې علم او ادب ارزښت لري او وګړي یې له علم او پوهې سره مینه لري، مشران یې علم پالونکي خلک وي، هلته علم پرمختګ کوي او ولسونه مخ پر وړاندې ځي.

تاریخي ښارونه لکه بلخ، هرات، غزنی، نیشاپور، سمرقند، بخارا، مرو، بست او داسې نور هر یو د نړۍ لوی علمي او مدني مرکزونه ګڼل کېدل او د علم او پوهې طالبان له لرې ځایونو څخه د علم د حاصلولو لپاره هلته ورتلل.

ویلای شو چې زموږ ګران هېواد د علم او تمدن زانګو ده او دا ایجابوي چې د افغانستان زامن د خپلې خاورې علمي تاریخ او مدنیت هېر نه کړي او د خپلو نیکونو په څېر د علم او پوهې د لاسته راوړلو لپاره د همت ملا وتړي، څو زموږ ملت یو ځل بیا پخوانی لوړ علمي مقام ترلاسه کړي.

د هېواد هر اړخیز پرمختګ یوازې د علم او پوهې له لارې تر سره کېدای شي. له دې امله باید ټول د خپل ګران هېواد د معنوي او مادي پرمختګ او سوکالۍ په لاره کې خپلې هلې ځلې وکاروي.

فعالیت

زده کوونکي دې د افغانستان د لرغوني علم او تمدن په هکله خبرې اترې وکړي.

ارزونه

د ګران هېواد له نومیالیو او مخورو علماوو څخه د ځینو کسانو نومونه واخلئ.

د هېواد د ځینو ښارونو نومونه واخلئ چې د علم او پوهې لرغوني مرکزونه ګڼل کېږي.

ولې پخوا خلک د علم او پوهې د زده کولو لپاره زموږ هېواد ته راتلل؟